

Списание за екология и горско стопанство 3 лв.

ТОРА

5/2013

STIHL®

www.stihl.bg



9 770861 757009

www.gorabg-magazine.info



Първият избор на професионалистите - храсторезите на STIHL

Висока мощност, здрава конструкция и лесно управление - с тези свои отличителни белези храсторезите STIHL FS 360 C-E и FS 490 C-EM улесняват работата на специалистите, занимаващи се с отглеждане на горски насаждения и

поддръжка на ландшафта като я правят още по-ефективна и комфортна. При отстраняване на дървесни насаждения и храсти, надгробяване и рязане с голямо натоварване или косене на големи площи

тези надеждни уреди удовлетворяват всички изисквания на професионалистите - естествено с безкомпромисното качество на STIHL. Ще ги намерите при дилърите на STIHL в цялата страна.



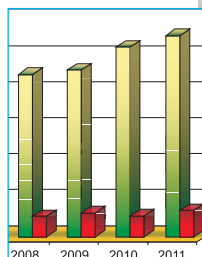
Преди и след избори

Поредните избори в България вероятно ще бъдат началото на поредни промени. Статистиката за горския сектор сочи, че от създаването си през 1879 г. като самостоятелно управление той преминава през 27 промени, или средно по една на всеки 5 години. През преходния период - от 1989 г. до днес, или за 24 години, промените на централното горско ведомство са 6. Два са новосъздадените закони за горите, междувременно променени и допълвани десетки пъти. Общо ръководителите са 38, като през последните 24 години те са 18. Подробно тези неща са публикувани в бр. 3/2012 г. на сп. „Гора“.

Почти всички досегашни преобразувания са правени с позитивни обещания, които след поредната смяна на властта са отчитани като събития с негативни последици в една или друга посока.

В изцяло реформираните от две години горски сектор отново се задават въпроси, свързани с неговото бъдеще. Различните политически сили са с различни визии за развитието му, в което няма нищо необичайно. Обичайно обаче станала трансформациите да облагодетелстват едни за сметка на други и все повече да се дават приоритети, свързани не с лесовъдството, а с насъщни нужди или пазарни и недотам пазарни щения на бизнеса.

За отминалите 134 години горската история поне това подсказва, че за да бъде секторът устойчив, на горите трябва да се гледа като на възобновим, но не неизчерпаем ресурс. Възобновяването или създаването на една гора трае над 100 години и през това време трябва да се отглежда и стопанисва по един единствен „закон“ - този на лесовъдството. Но историята и това ни е оставила като факт - политиките се сещат за този „закон“ едва след като ресурсът бъде изчерпан.



2 Превенция и контрол: Контролът върху дейностите в горите: същност и състояние

5 Новини от природните паркове: Обучение за администрациите на природните паркове

6 Гори и икономика: Добив и производство на дървесина и изделия от дървесина през 1990-2011 година

8 **Ловно стопанство: Дребният дивеч - проблеми при стопанисването, отчета и контрола на ползването**

11 Състояние на запаса на дивия заек в България

14 **Изложения: Рекорден брой посетители и успешни договори**

16 Гори и възобновяване: Възобновяване на гората след горски пожари

17 Гори и екология: Управление на „Natura 2000“ в Европа

18 Лесозащита: *Hymenoscyphus pseudoalbidus* (Queloz Et Al.) - един непознат нашественик заплашва бъдещето на ясена

20 **Информация: 4500 ха крайречни гори са спасени от изсичане**

21 **Гори и екология: Вековните гори на Природен парк „Странджа“**

24 Срещи: Горският от Кресна

26 Конкурс за разказ „Така си беше“: Азбучна сърна

27 Юбилеи: Инж. Величко Величков на 70 години

На корицата
Снимка Йордан ДАМЯНОВ

Главен редактор:
инж. БОРИС ГОСПОДИНОВ
boris@iag.bg
bbgospod@yahoo.com

Редактори:
СВЕТЛАНА БЪНЗАРОВА
banzarova@abv.bg

ЮЛИЯ СЪБЧЕВА
yulia_sabcheva@abv.bg
(Водещ на броя)

Технически редактор:
инж. ВАНЯ КИСЬОВА-ИЛИЕВА
vaniakisiova@abv.bg

Дизайн и предпечат:
ТЕМЕНУЖКА МАРКОВА
nushkamarkova@abv.bg

Фоторепортер:
ЙОРДАН ДАМЯНОВ
jordan.damianov@abv.bg

Адрес на редакцията:

София 1303, ул. „Антим I“ №17,
тел.: 988-86-42;
тел./факс: 988-04-15.
<http://www.gorabg-magazine.info>
E-mail: gora@iag.bg

BIC TTBBBG22
IBAN BG39 TTBB 9400 3121 0404 50
СЖ „Експресбанк“ АД, клон София.
Печатни коли 4. Формат 1/8 от 60/90.

Броят е погнисан за печат на
14.05.2013 г. Индекс 20346.

Годишен абонамент - 30.00 лева.
Отделен брой - 3.00 лева.
Отпечатано - „Фатум“ ООД

Подробна информация за дейността на Изпълнителната агенция по горите може да намерите на Интернет адрес www.iag.bg

CONTENTS

- 2 Prevention and Control: Control of forest activities: essence and condition
- 5 News from nature parks: Training for the administrations of nature parks
- 6 Forests and Economy: Production of wood and wood products in 1990-2011 year
- 8 Hunting economy: Small game - problems in management, accounting and control of usage
- 11 State of the stock of the hare in Bulgaria
- 14 Exhibitions: A record number of visitors and successful contracts
- 16 Forest and Renewal: Forest renewal after forest fires
- 17 Forests and Ecology: Management of „Natura 2000“ in Europe
- 18 Forest protection: *Hymenoscyphus pseudoalbidus* (Queloz Et Al.) - an unknown invader threatens the future of ash
- 20 Information: 4500 ha riverside forests were saved from cutting
- 21 Forest and Ecology: The old forests of Nature Park „Strandja“
- 24 Meetings: The forester of Kresna
- 26 Short story competition „This is how it was“: Alphabetical deer
- 27 Anniversaries: Eng. Velichko Velitchkov turned 70 years

Контролът върху дейностите в горите: СЪЩНОСТ И СЪСТОЯНИЕ

Инж. Тони КРЪСТЕВ - главен експерт в Изпълнителната агенция по горите

На 8 март 2011 г. бе обнародван новият Закон за горите, а 2012 г. бе първата цяла година, в която той действаше. За изминалите почти две години администрацията на Изпълнителната агенция по горите, както и горските и ловните стопанства бяха реструктурирани. Промениха се изцяло администрирането на режимите за стопанисване и ползване в горите. Бяха разработени и приети много нови подзаконов нормативни и административни актове, изискващи се по Закона за горите. Утвърдени бяха множество образци на документи. Все още не са разработени и не са приети всички изискващи се подзаконов нормативни актове.

В условията на изцяло нова нормативна уредба в областта на горското стопанство изключително отговорна бе работата на служителите на ИАГ и нейните структури по контрола върху дейностите в горите. С влизането в сила на новия Закон за горите в определен период се наложи да се работи със старата подзаконова нормативна уредба. За определени случаи бяха изготвени конкретни указания и разпореждания на ИАГ, като по различни причини невинаги лицата, които извършваха дейностите в горите, и лицата, които трябваше да контролират тези дейности, бяха своевременно запознати с тях.

През 2012 г. бяха извършени комплексни проверки на сто четириседесет и две държавни горски и ловни стопанства, осемдесет общини - собственици на горски територии, и стотици горски имоти - собственост на физически и юридически лица. Проверени са по документи и значителен брой от издадените 57 795 позволителни за сеч.

За да бъде преценена цялостната дейност по контрола, на първо място е необходимо да се дефинира самото понятие „контрол“. В Закона за горите няма легално определение на понятието, а в различните текстове на закона са вложени различни съдържания.

В чл. 2 от Наредба № 1 за контрола и опазването на горските територии са описани действията, които служителите на ИАГ и нейните структури трябва да извършват при изпълнение на служебните си задължения по контрол. По своето съдържание те могат да се обобщят като задължения по превенция, по административно производство и по наказателно производство. Съгласно разпоредбите на ЗГ част от служителите по контрола, горските инспектори, имат и репресивни функции. Тези функции по своята същност са особен вид превенция, която при неефективно административно производство и неефикасни наказания в част от обществото се приема като единствено възможното решение и едва ли не като особена форма на наказание.

По своя обхват контролът може да бъде:

- ♦ *Общ, комплексен* - обект на контрол могат да са всички дейности, които се извършват на определена територия или от определен субект.
- ♦ *Частичен* (специализиран, тематичен) - обект на контрол може да бъде отделна дейност, процес или функция, както и определен законово или логически действащ механизъм.
- ♦ *Целеви* - обект на контрол е конкретен субект, дейност на конкретно място. В тази категория са и проверките по сигнали, жалби и предложения.

Разликата между проверката и контрола е, че контролът е елемент на управлението. Ако проверката е начин за установяване на съответствието на резултатите на дадено действие с предварително зададените в закона, т.е. нормата, и при несъответствие се налага наказание, то контролът може да се приеме като процес - установяване на факти (чрез проверки) - анализ - предлагане на решение, което е твърде близо до т.нар. обратна връзка в системите за управление. Цел на контрола не е налагане на наказание, а анализиране на причините за допуснатите пропуски и създаване на работен механизъм за недопускане на нарушения, т.е. контролът е елемент на управлението на даден процес и е повече с характер на превенция. Особеност на контрола, извършван от ИАГ, е, че той по своята същност е външен за проверяваната система и е невъзможно пряко вмешателство в самия производствен процес. Въздействието е възможно чрез различните форми на превенция, налагането на наказания и предложения за промяна в отделните норми.

Контролната дейност, извършвана от ИАГ, по формата на организация е:

- ♦ *Предварителен контрол*, известен още като контрол при планирането. Този контрол се осъществява при подготовката на даден процес, дейност, решение. Това е контролът, който има най-висока степен на превантивност. Форма на такъв контрол са искането за предварително обявяване на бъдещи действия (годишните планове за ползване на дървесина, публикуването на позволителното за сеч преди влизането му в сила), издаването на разпореждания и предупреждения, напомняния за законови задължения, проверка на проекти на планове, годишни разчети, инициативи за промяна на норми и административни процедури и други.
 - ♦ *Текущ контрол* - осъществява се едновременно с протичащата дейност. Основна цел е да се спре евентуално негативно развитие на дадена дейност, процес. В този смисъл текущият контрол също има основно превантивен характер, независимо че при констатиране на нарушения се налагат и наказания.
 - ♦ *Последващ контрол* е контролът след действието, събитието. Този контрол има главно констатиращ характер и е основание за извършването на цялостен анализ за ефективността на нормите. Това е и основната форма на контрол за налагането на наказания при констатиране на нарушения, тъй като подготовката за извършване на административно нарушение по принцип е ненаказуема.
- За всяка дейност, процес, събитие контролът може да

се класифицира като административен и професионален (лесовъдски). Административният контрол осигурява спазването на нормативи и закони за разпоредби, или това е контрол за спазване на формата. Професионалният, в случая - лесовъдски, контрол осигурява прилагането на определени професионални практики и дава оценки за постигането на определена цел, без да е необходимо или задължително това да е изписано в норма. Това е контрол по съдържанието и качеството на получавания продукт в резултат на спазването на нормата. Например отсичането на едно немаркирано дърво в дадено насаждение е административно нарушение, но по отношение на получения продукт - изведената сеч и отгледаното насаждение, може професионалният контрол да няма забележки.

Методите за организация на контрола са:

- ♦ *Проверка на документи.* Тя може да бъде формална - относно спазване на нормите за тяхното съставяне, наличието на даден документ, и фактическа - по съдържанието на написаното в документа, законосъобразност на отразеното в документите, и насрещна - при съмнения за достоверността на данните, както и при съмнения за различия в съдържанието на документа в отделните екземпляри.

- ♦ *Проверка на фактическото състояние* (на терена). Измерване, сравняване на действителното състояние с описаното в документите. Установяване на причинно-следствените връзки за констатираните разлики.

- ♦ *Справка* - използва се, когато няма предварително конкретна, специфична информация за обекта, действието или отделни елементи - обект на контрол, или когато е преценено, че не е налице обективна необходимост от провеждането на някой от другите по-скъпи подходи за контрол.

Освен изброените методи може да се използват още *анкети, писмени обяснения и експертизи.*

Разработената и внедрена система за издаване на позволителни за сеч чрез system.iag е нагледен пример за това как може да се извършват формални и фактически проверки по документи, без да се създават пречки за бизнеса и да се извършват допълнителни разходи от контролния орган.

В заключение може да обобщим, че под контрол върху дейностите в горите разбираме част от управленската дейност на ИАГ, която чрез извършване на проверки осъществява необходимата превенция, административно производство, подпомага наказателното производство, анализира причините за допуснатите пропуски и предлага създаването на нормативен ред, гарантиращ постигането на изисквания се по закон и отговарящ на очакванията на обществото резултат. В своята същност контролът припокрива частично задължително извършващата се в Европейския съюз последваща оценка за въздействие на законодателството и отделните политики.

Изпълнението на режимите по основните дейности, съгласно представените доклади на РДГ за извършените проверки

В областта на инвентаризацията и горското планиране няма издадена заповед за обособяване на горските териториални единици, няма приета Национална горска стратегия и Стратегически план за развитие на горския сектор, не са разработени областни планове за развитие на горските територии, не е приета Наредбата по чл. 18 от Закона за горите. Има издадени указания, които решават временно определени конкретни въпроси. Като проблеми, пропуски и нарушения са посочени липсата на информация за актуална база данни от КВС и кадастъра и извършени про-

мени от областните служби „Земеделие“, липса на пълна база данни в цифров вид на действащите ЛУП и горскостопански планове, несъвместими лесослой и кадастрален слой, неправилно планирана вид сеч, занижени запаси, различия на данните от проекта с терена. Всички РДГ са създали ефективна система за приемане, проверка и утвърждаване на горскостопанските програми. В дейностите по инвентаризация и планиране се прилага Наредба № 6/2004 г. за устройство на горите и земите от горския фонд и на ловностопанските райони в Република България. Поради възможността за сравнително бързо и на ниска цена промяна на предвидени дейности чрез план-извлечения проблемите в тази дейност като цяло не възпрепятстват бизнеса.

При контрола на терена по спазване на разпоредбите, свързани с управлението на поземлените имоти в горските територии, ограничените вещни права и промяната на предназначението най-чести са констатациите за извършено строителство или някаква друга дейност за имоти, за които процедурата не е довършена, а в единични случаи въобще не е започнала. В почти всички случаи предприетите от РДГ действия по ЗГ, включително и изпращане на сигнал до прокуратурата, не дават своевременно очаквания резултат. Независимо че в тази дейност Наредбата по чл. 86, ал. 2 бе изготвена своевременно, бизнесът и обществото винаги са приемали тези процедури като изключително тромави, а по отношение на принципите за последователността на тяхното разглеждане - и като неясни. Като цяло контролът, свързан с незаконното строителство и изграждането на сгради и съоръжения в горските територии, не е достатъчно всеобхватен и при някои РДГ отсъства като констатации в представените доклади. Не са на необходимото ниво и дейностите на ДГС/ДАС и общините по опазване на горските територии от незаконно строителство и изграждане на сгради, съоръжения и сметища в тях.

За дейностите в горските разсадници, залесяването и защитата на горските територии срещу ерозия и пороци ЗГ предвижда изготвянето на четири наредби. Към настоящия момент са обнародвани наредбите по чл. 95, ал. 2, т. 2 и т. 3. Изготвени са и другите две наредби и предстои тяхното приемане и обнародване. Като проблеми, пропуски и нарушения в тези дейности са констатирани използването на стари образци на документи в разсадниците, залесяването без технологичен план, залесяването, отчетено в друг подотдел, непотърпяването на регистри на новосъздадени култури, невodenето на книга за запасите и движението на посевни и посадъчни материали и непререгистриран горски разсадник, не е спазен срокът до 3 години от изсичането на насаждението да бъде залесено, когато в горскостопанския план е предвидено възобновяване по изкуствен начин. Дадените предписания от страна на РДГ за тези дейности, особено за отгледните сечи без материален добив, не винаги се изпълняват, което косвено компрометира проведените преди това възобновителни сечи.

Безспорно най-голямо внимание и най-голям обем информация в докладите е свързана с **провеждане на сечите и цялостната дейност от маркиране до освидетелстване на сечищата**. Наредбата за сечите бе една от първите, приети в изпълнение на новия Закон за горите. Въведена бе системата за издаване на позволителните за сеч и освидетелстване на сечищата чрез system.iag, като бяха актуализирани образците на документи и заповедите, регламентирани тяхното издаване. Провеждането на сечите е и най-съществен дял от всички дейности, които се провеждат в горите, засягат изключително силно бизнеса и са обект

на обществен интерес в социален, екологичен и икономически смисъл.

В маркирането са констатирани следните пропуски: насаждението не е маркирано върху цялата площ, а е издадено позволително за сеч (основно в държавните горски територии); неспазване на правилата за извършване на маркиране; маркиране с по-висока интензивност от допустимата; маркирана сеч, различна от предвидената в проекта/план/програма и описаната в позволителното за сеч. Трябва да отбележим, че предварителна информация за това кои насаждения са маркирани, съществува в трите гена между издаването на позволително за сеч и началния срок за сеч, поради което възможността за превантивен и текущ контрол на терена е силно ограничена. Последващият контрол на тази дейност също е недостатъчно ефективен поради технологията на отбелязване на дърветата за сеч. Независимо от описаните предпоставки за недостатъчно ефективен контрол, пропуските и нарушенията в тази дейност не са много, а случаите, в които е компрометирано бъдещото стопанисване на насаждението поради неправилно маркиране, са изключение. В докладите няма информация за констатирани случаи на маркиране от неправомерно лице. Обезсилването на издадените позволителни за сеч е мярка с незабавно и ефективно действие.

По отношение на издаването на позволителните за сеч, технологичните планове, окомплектоването на досиетата на насажденията и съставянето на протоколите за освидетелстване на насажденията са констатирани следните пропуски и нарушения: неспазване на определения 30-дневен срок за освидетелстване на сечищата и съставяне на констативни протоколи за освидетелстване на сечища, които не отразяват действителността им състояниие, и непотъпване на всички реквизити; протоколи, в които не се отбелязва причината за превишението на добива над разрешеното; в технологичните планове за добив на дървесина не се предвиждат мерки за опазване на подраства при провеждане на възобновителни сечи; неограничаване на площите при цялостно отсичане на дървостоя и на технологичните просеки; издаване на позволително за сеч, без да има одобрен карнет-опис и технологичен план и на неправомерно лице; временни складове в населени места и използване на временен склад от две или повече лица; съгласуване санитарна сеч, без насаждението да отговаря на това условие; издаване на позволително за сеч от лице, което няма договор със собственика; непълни досиетата на насажденията. Констатиран е един случай за издаване на позволително за сеч от лице с чужд код за достъп, както и единични случаи, когато лицето, на което е издадено позволително за сеч, отрича да знае за това. При тази дейност се е наложила практиката, когато от деянието не са настъпили вредни последиствия за гората, да се дават предписания. Пропуските в ДГС и общинските структури са показател повече за недостатъчен вътрешен административен контрол, отколкото за целенасочени действия с определен икономически резултат.

При провеждане на сечта са констатирани почти всички възможни нарушения - извършване на сеч в съседен подготвен или имот, когато не са отложени граници, сеч на немаркирани дървета, висока сеч, нанасяне на повреди на немаркирани дървета и подраства, нарушения на технологичния план, непочистено сечище, неотсечени маркирани стъбла, оставени отсечени закачени стъбла, изведена сеч, различна от маркираната и с по-голяма интензивност. Масовостта и видимостта на тези нарушения е в основата на общественото недоволство към дейностите по опазване и контрол в горите, независимо от това, че тези нарушения не ви-

наги оказват негативно значение при бъдещото стопанисване на насаждението.

Най-много са нарушенията при провеждане на самата сеч и спазването на технологичния план. Няма информация „лицензираните“ лесовъди на фирмите, извършващи сечта, да са съставили констативни протоколи или актове за установяване на административно нарушение (АУАН). Същото се отнася и за лицето, получило позволителното за сеч. В цялата система по издаване на позволителните за сеч и съставяне на констативните протоколи за освидетелстване най-слабото и недостатъчно ефективно работещо звено е лесовъдът, на чието име е издадено позволителното за сеч. Голяма част от тези лица нямат право да съставят АУАН, а твърде често нямат и желание. Съществена причина е и фактът, че стриктното прилагане на разпоредбите на закона невинаги е в интерес на юридическото лице, което извършва сечта и е работодател на лесовъда, на чието име е издадено позволителното за сеч. Една от дейностите, чието осъществяване има отношение към всички групи т.нар. производствени дейности, е **опазването на горските територии**. За тази дейност е разработена и приета изискващата се по закона наредба. Съгласно ЗГ опазването на горските територии „обхваща дейностите по предотвратяване и установяване на нарушенията“. В ЗГ и Наредбата за контрола и опазването на горските територии няма допълнителни текстове, разясняващи какво точно да се разбира под „предотвратяване и установяване на нарушенията“. Няма яснота и какво е различието между опазване и контрол. Именно поради тези причини очакванията на обществото, в частност на собствениците на гори, са едни, а действията на лицата по опазване на горските територии и резултатът от тяхната дейност са други. Един от начините за смекчаване на тези различия е да се дефинира по-подробно какво точно трябва да се разбира под „предотвратяване на нарушенията“.

В докладите от извършените проверки няма много информация за **контрола по изпълнението на противопожарните мероприятия и дейностите по лесозащита**, но общото в тях е, че тези дейности в ДГС/ДАС все още продължават да се изпълняват, за разлика от всички останали собственици. Аналогично е и положението с лесозащитните мероприятия. Особено тревожен сигнал е, че на практика режимът, предвиден в ЗГ по изпълнение на лесозащитните мероприятия, както и на предписанията на ЛЗС на недържавните собственици, не работи.

Деятелностите, свързани с **административнонаказателното производство**, са част от задълженията по контрол на служителите в ИАГ и нейните структури. Те са от особена важност за всички други дейности и за цялостното прилагане на Закона за горите. Най-синтезиран показател за ефективността на административнонаказателното производство е процентът на събираемост на наложените глоби по наказателни постановления: за 2008 г. - 13 %, за 2010 г. - 10.16 %, и за 2011 г. - 14 %. За годините преди 2008 г. събираемостта е и по-ниска. Вероятно е процентът на събираемост да е по-висок, но да не са отразени всички принудително събрани вземания от Националната агенция по приходите. Основното условие за ефективна генерална превенция е налагане на наказанието на този, който трябва, когато трябва, в какъвто размер трябва и заплащане на определената глоба. По отношение на Закона за горите при тези ниски проценти на събираемост такава превенция на практика няма. Именно поради тези причини и като търсене на изход от това положение през 2004 г. по предложение на горското ведомство бе променен текстът на чл. 235 от Наказа-

мелния кодекс. Възможен вариант за създаване на ефективно работещ механизъм, особено при нарушенията при законово извършваните дейности в горите, е предвиждането на принудителни административни мерки за значителна част от нарушенията. Един подобен механизъм санкционира преди всичко юридическите лица, извършващи съответните дейности, но е и предпоставка за създаване на ефективен вътрешен контрол от всеки търговец.

За една голяма част от нарушителите на ЗГ съществуващите сега разпоредби не осигуряват възможност за събиране на наложените глоби. Лицата са без официални доходи и имущество и обикновено живеят само с различни социални плащания, от които не е възможно удържането на глобите. За тази категория нарушители има законова амнистия - няма наказание. Възможно решение на този проблем е въвеждането на пробационните мерки - „поправителен труд“ и „безвъ-

змезден труд в полза на обществото“, в наказанията, предвидени за административни нарушения. Дискутирането и изготвянето на едно такова предложение са свързани с изготвянето на изцяло нов Кодекс за административните нарушения и наказания, какъвто се подготвя в момента.

Що се отнася до т.нар. социална превенция промените в горския сектор са по-скоро негативни и предполагат тенденция най-малко на задържане на нивото на нарушенията. Под социална превенция се разбира нивото и промените в социалната среда и социалния статус на работещите в конкретната дейност. Спомен от миналото е наличието на достатъчно образовани, квалифицирани и социално интегрирани работници, особено в дърводобива. Това е проблем, чието решаване не е само в ръцете на горската администрация и горския бизнес, но е фактор за нивото на нарушенията в горите.

Новини от природните паркове

Обучение за администрациите на природните паркове

Асоциацията на парковете в България (АПБ) проведе обучение за повишаване на капацитета на служителите в администрациите, отговорни за опазване на защитените територии в района на Западна и Централна Стара планина от 22 до 26 април в Трявна. Обучението бе организирано в рамките на Българо-швейцарския проект „Да свържем опазването на природата с устойчивото развитие на селските райони“. Проектът се финансира от Българо-швейцарската програма за сътрудничество чрез Фонда за реформи, свързани с участието на гражданското общество. Общата му стойност е 4 790 000 швейцарски франка, от които 590 000 швейцарски франка съфинансирани от българска страна. Проектът се изпълнява в девет зони от мрежата „Натура 2000“ в Западна и Централна Стара планина и обединява усилията на 11 партньорски организации: четири швейцарски (Фондация за опазване на селскостопанските сортове в Европа (SAVE), „Про Натура - Приятели на Земята“ - Швейцария, Réseau Echange et Développement Durable (REDD), Швейцарска лига за защита на птиците BirdLife - Switzerland (SVS) и седем български (Асоциация на парковете в България, Българска фондация „Биоразнообразие“, WWF - Дунавско-Карпатска програма - България, Българско гружество за защита на птиците, Фондация за биологично земеделие „Биоселена“, Развъдна асоциация за местни породи овце, Изпълнителна агенция за селекция и репродукция в животновъдството към МЗХ).

Проектът бе представен от председателя на УС а АПБ инж. Тома Белев и ръководителя на Звеното за управление на проекта г-р Стоилко Апостолов.

Бяха представени теми, свързани с набиране на средства и привличане на доброволен труд, опазване на биоразнообразието (дица коза, мечка, лалугер, редки растителни видове) и развитие на туризма и за взаимодействие с други заинтересувани лица (национални и местни администрации и бизнес, подкрепящи биоразнообразието, собственици на земеделски земи, НПО, медии и други). Бяха обсъдени нови подходи за ефективно управление на природните ресурси и бе обменен опит чрез споделяне на успешни примери от работата на участниците от Природните паркове „Русенски Лом“, „Шуменско плато“ и „Странджа“. Двадесет и четирима експерти и учени представиха различни теми, важни за управлението на защитените територии във връзка с устойчивото развитие на селските райони.

В обучението участваха около 70 представители на природните паркове, Изпълнителната агенция по горите, регионалните инспекции по околната среда и водите и неправителствени организации.

Бе посетен обект на територията на ПП „Българка“, в който са проведени противоерозионни мероприятия за предотвратяване на по-нататъшни нарушения. В миналото от обекта са добивани инертни материали за насипване на камуионни пътища. Резултатът е обнадеждаващ - засажените фиданки са в добро състояние, габионите изпълняват своето предназначение, скатовете се затревяват.

Участници останаха удовлетворени от компетентността на лекторите и получиха задълбочени отговори на поставените въпроси.

Инж. Михаил МИХАЙЛОВ



Добив и производство на гървесина и изделия от гървесина през 1990-2011 година

Инж. Христо ВЪЧОВСКИ

Добивът и производството на гървесина и изделия от гървесина през периода, който започна през 1990 г. и доби понятието преходен, следват определени тенденции.

Най-същественото на разглеждания период е, че се преминава от една политическа система на управление на икономиката - социалистическата, към друга - капиталистическата, в основата на която лежат пазарните принципи на неолиберализма. Големи държавни заводи се приватизират и ликвидират, а други се разширяват и модернизират. Изграждат се стотици дребни предприятия за производство на гъски, мебели и други изделия от гървесина. Това са дълбоки по своята същност промени, които в годините на прехода, а и след това, оказват съществено влияние върху темповете на растеж, размера и структурата на потреблението, добива и производството на гървесина.

През 1990-2011 г. България условно преминава през три периода на икономическо развитие - на прехода, на икономически растеж и на вътрешна и общоевропейска криза.

ДОБИВ НА ДЪРВЕСИНА

Добивът и производството на гървесина и изделия от гървесина през 1990-2011 г. са дадени в таблицата. Вижда се, че в годините на прехода добивът на обла гървесина бързо намалява и достига най-ниското си

ниво около края на столетието. През 2000 г. са добити 1 593 000 м³ гървесина за промишлена преработка. Като се използва сравнителна база (вкл. и добивите в Република Коми), тези количества са над два пъти по-малко от 1990 година.

След 2000 г. се наблюдава тенденцията за непрекъснато увеличаване на общия добив, който през 2011 г. достига 6 205 000 куб. метра. Значително нараства добивът на гървесина за бичене и шперплат - 1 520 000 м³ през 2011 г. при 751 000 м³ през 2000 година. При иглолистните увеличаването е над два пъти - от 382 000 м³ на 1 101 000 куб. метра. През 2011 г. голям е дялът и на гървесината, която се използва за производство на целулоза, хартии и плочи - 1 754 000 куб. метра.

През разглеждания период най-голям ръст статистиката отчита при добива на гърва за отопление и за производство на гървени въглища - от 1 894 000 м³ през 1990 г. на 2 841 000 м³ през 2011 година. Ограничените възможности за доставка на въглища и други енергоносители, сравнително по-ниската цена на гървесината, острите социални проблеми в малките селища и благоприятните пазарни условия в съседните държави са основните причини за този бърз ръст на потреблението и търговията, а оттам - и на добива на гърва. В случая кризисните явления в икономиката водят не до намаляване, а до ръст на потреблението. За 2011 г. добитата гървесина е в рамките на националните разчети - 6 205 000 м³, като е на ру-

Таблица

Добив и производство на гървесина и изделия от гървесина през периода 1990-2011 г.

Сортимент	мярка	1990 г.	2000 г.	2005 г.	2010 г.	2011 г.
Добив						
Обла гървесина	м ³	3 850 000	3 703 000	5 734 000	5 668 000	6 205 000
- иглолистна	м ³	1 143 000	1 198 000	2 179 000	1 960 000	2 310 000
- широколистна	м ³	2 707 000	2 505 000	3 555 000	3 708 000	3 895 000
Дърва за отопление и въглища	м ³	1 894 000	2 110 000	3 116 000	2 657 000	2 841 000
- иглолистни	м ³	-	-	-	278 000	305 000
- широколистни	м ³	-	-	-	2 379 000	2 536 000
Промисл. гървесина	м ³	1 956 000	1 593 000	2 618 000	3 011 000	3 364 000
- иглолистна	м ³	-	-	-	1 682 000	2 005 000
- широколистна	м ³	-	-	-	1 329 000	1 359 000
Обли за бичене, фурнир и шперплат	м ³	975 000	751 000	1 247 000	1 320 000	1 520 000
- иглолистни	м ³	471 000	382 000	800 000	923 000	1 101 000
- широколистни	м ³	504 000	369 000	447 000	397 000	419 000
Обли за целулоза и плочи	м ³	-	-	-	1 613 000	1 754 000
- иглолистни	м ³	-	-	-	701 000	834 000
- широколистни	м ³	-	-	-	912 000	920 000
Други	м ³	-	-	-	78 000	90 000
Производство						
Дървени въглища	т	-	-	-	17 171	15 242
Дървесни трески	м ³	-	-	-	16 280	22 628
Бичени и гр. м-ли	м ³	1 545 000	493 000	595 000	554 215	728 272
Плочести м-ли	м ³	390 000	280 000	504 000	875 685	953 090
- фурнир, обли и гр.	м ³	20 000	10 000	17 000	22 055	23 180
- шперплат	м ³	49 000	52 000	43 000	29 190	-
- ПДЧ и групи	м ³	321 000	138 000	327 000	771 755	831 944
- ДВП	м ³	-	80 000	117 000	52 685	-
Хартия и мукава	т	324 000	136 000	293 000	248 010	290 585

Забележка: Данните за 1990, 2000 и 2005 г. са от непубликувани отчети на НСИ, а за 2010 и 2011 г. - от публикациите на Eurostat

шено съотношението между двата основни сортимента - промишлена дървесина и дърва.

ПРОИЗВОДСТВО НА ИЗДЕЛИЯ ОТ ДЪРВЕСИНА

Данните от таблицата показват, че през преходния период производството на изделия от дървесина рязко намалява. Причините за това се дължат на общия спад в икономиката на страната и на потреблението, както и на все още неутвърдените пазарни принципи при търговията с дървени материали. Докато през 1990 г. са произведени 1 545 000 м³ дъски и други материали, през 2000 г. те са само 493 000 м³, или над три пъти по-малко. След това закономерно следва тенденцията за постепенно увеличаване на производството, което достига през 2011 г. 728 272 куб. метра. Същата закономерност се наблюдава и при производството на плочите от дървесина. В края на хилядолетието производството на ПДЧ намалява над два пъти в сравнение с 1990 г. и след това бързо расте, за да достигне през 2011 г. 831 944 куб. метра. При фурнира и шперплата през прехода и след това има относително устойчиво производство, с известен спад в края на периода. При хартиите и мукавата се наблюдава същата тенденция - намаляване към 2000 г. до 136 000 т и след това ръст на производството, което още през 2005 г. достига 290 585 тона.

СТРУКТУРНИ ПРОМЕНИ В НАСОКИТЕ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ДЪРВЕСНИТЕ РЕСУРСИ

Структурата на възможния и действителния добив на дървесина е показател за ефективността на горскостопанското производство. Данните от отчета на ГФ - форма 5, показват, че през 2011 г. добитите дърва от широколистните гори представляват 76.4 % от целия широколистен добив, а съгласно данните от Eurostat - 65.1 %, едно нискоэффективно „дърварско“ стопанство. Даже и при високостъблените букови гори по отчета на ГФ 74.6 % от дървесната суровина са добити като дърва и само 23.6 % като строителна дървесина. Според лесоустройствените разчети делът на строителната дървесина за страната е 47.8 на сто.

Няма съществена разлика в рентния доход и тарифните такси „на корен“ на куб. м между двете категории суровина, така че от финансова гледна точка собствениците и предприятията не понасят загуби. Те се подчиняват на стихийния пазарен процес и не се интересуват гостатъчно как се използва продадената стока. Има тревожни случаи, когато първокачествена едра букова дървесина се превръща в цепеници за дърва. Този начин на търговия обаче не е изгоден за държавата, защото при преработката на промишлената дървесина се създава допълнителен вътрешен продукт и нови работни места, заделят се допълнителни средства за инвестиции и по този начин горският сектор дава своя принос в развитието на националната икономика.

През цялото време на прехода горската индустрия се развива откъснато, по свои пътища и критерии, в основата на които лежат пазарните норми и изисквания на неолиберализма. Българската гора предлага значителни количества широколистна дървесина, немалка част от която може да бъде суровинната база за производство на плочи, дървесна маса, някои детайли и други продукти. Поради причини от икономически характер - ниска ефективност и възвращаемост на вложените капитали, ограничени възможности за реализацията на продукцията и други, няма интерес към инвестиции в този сектор. Крайно време е горската ни политика да бъде насочена не към фетишизиране на па-

зара, а към регулиране на тези стихийни процеси, главно в следните направления:

- ♦ На първо място, за да се поощряват инвестициите в сектора, от специалните фондове да се предоставят нисколихвени заеми и изгодни срокове за връщането им, както и данъчни и други облекчения, свързани със строителството и производството.

- ♦ За средната и гребната строителна широколистна дървесина, която се използва за промишлена преработка на плочи, пулп, детайли и други изделия, да се намали с до 50 % действителният рентен доход и тарифните такси „на корен“. Подобна практика е прилагана в началото на миналото столетие за поощряване на износа на шперплат и е дала добри резултати (*Въчовски, 1997 г.*).

- ♦ Държавата като голям собственик на гори да създаде свои или на акционерен принцип заводи за индустриална преработка на част от строителната и промишлената дървесина, която сега се ползва като дърва. Примерът и практиката на мнозина едри европейски горовладелци показват, че това е най-рационалният път за ефективно използване на собствената суровинна база (*Въчовски, 2003 г.*). Дори гребните горовладелци, на кооперативни начала, строят свои дървопреработващи предприятия (*Палигор и кол., 2012*). Известен пример за това могат да бъдат и частните горовладелци от Чепеларския горски район.

- ♦ Да се направят задълбочени икономически проучвания доколко е целесъобразно, как и в какви размери посочената суровина би могла да се ползва като възобновяем енергиен източник. Сега 48.6 % от годишния добив на дървесина се ползват като енергиен източник при много нисък коефициент на КПД.

- ♦ Горският капитал във високостъблените широколистни гори, акумулиран много десетилетия, е ценно национално богатство, което утре, при благоприятна пазарна конюнктура, може да бъде база за ефективна горска индустрия. Може би е целесъобразно на този етап част от този капитал да се съхрани, въпреки големите трудности, които биха възникнали при управлението и издръжката на държавните гори.

- ♦ Създадената пазарна обстановка налага да се преосмислят и утвърдят в практиката някои известни основни насоки по стопанисването на горите. Финансово ефективно и в бъдеще ще бъде само лесовъдството, което осигурява производството и добива на висококачествена едра дървесина. Наред с това обективно да се оценява мястото на иглолистните гори от гледна точка на ефективността на дървопроизводството.

На базата на тези и други предложения Министерството на земеделието и храните и съответните ведомства да разработят и приемат специална програма за използване на широколистната суровинна база, като се утвърдят на правителствено ниво необходимите нормативни документи. На този етап това е една от най-важните задачи на горската политика в нашата страна.

В заключение ще отбележим, че преходът и преминаването от една политическа система на управлението на икономиката към друга даде своето отражение и в горския сектор - спад на добива, производството и потреблението при прехода и постепенното му възстановяване с утвърждаване на пазарните принципи на търсенето и предлагането. Стихийното развитие на тези процеси е причина значителна част от широколистната суровина да се използва нерационално от народостопанска гледна точка, което налага държавната политика да се насочи към регулиране на тези сложни и трудни от техническа и икономическа гледна точка процеси.

Дребният дивеч - проблеми при стопанисването, отчета и контрола на ползването

**Инж. Димитринка СТЕФАНОВА, Росен МИРЧЕВ, г-р Иван ТОДЕВ,
инж. Лъчезар БОНЧЕВ, г-р Анетка ТРИФОНОВА - Национална
научноизследователска станция по ловно стопанство, биология
и болести на дивеча**

Опазването на дивеча е основен принцип при организацията на ловната площ и за управлението на ловното стопанство в България. Стопанисването на дивеча обхваща дейностите по запазване и обогатяване на видовото разнообразие, подобряване на местообитанията, опазване и възпроизводство на дивеча, гарантиране на биологичния минимум, достигане и поддържане на допустимите запаси, осигуряване на рационално и устойчиво ползване в ловностопанските райони.

Проблеми при стопанисването на дребния дивеч

Каква е равнотежната за състоянието на дребния дивеч в България към този момент? За съжаление то е незадоволително.

Въпреки че данните от таксацията за периода от последните 9 години показват стабилизиране на количествата дивеч, дори известно увеличаване, знаем, че ситуацията е различна.

Ето една интересна статистика за пролетната таксация на дребния дивеч в България за периода 2004-2012 г., сравнена с таксацията през далечната 1974 г., когато е проведен симпозиум с международно

зи насърчава да произвеждат висококачествени продукти и да откриват нови, щадящи околната среда, възможности за развитие.

В последните няколко години обаче у нас се наблюдава засилване на негативните въздействия на селскостопанските практики върху биоразнообразието и конкретно върху дребния дивеч. В битката за повече декари, съответно субсидии, са разоравани пасища, влажни ливади, полски пътища, и други непригодни за земеделие земи. „Почистени“ са от храсти и треви и дисковани дори и каменисти степни участъци и „кайраци“, върху които не се засажда нищо, за да се отчитат като обработваеми земи. Върху тях порано дивият заек, яребицата и пъдпъдъкът намираща отлични условия за живот. Много от арендаторите се ориентираха основно към бързоликвидните култури - пшеница и масложайна рапица, за сметка на други традиционни култури като овес, ръж, люцерна, просо и други. В обработваемите площи масово, в големи количества и почти безконтролно за борба с плевели и насекоми се прилагат химични препарати, някои от тях - силно токсични и за топлокръвни животни. Това превръща подобни площи наистина в „монокултура“ и ги прави непригодни за обитаване не само за ловните видове, но и за пойни птици, гризачи и други.

Хищници. Дискусионен е и въпросът за ролята и значението на хищниците в екосистемите и влиянието им върху количеството на дребния дивеч. В природата няма полезни и вредни животни. Просто хищниците в условията на интензивното ловно стопанство са конкуренти на човека при ползването на дивечовите ресурси и могат сериозно да компрометират усилията на ловните стопани. В тази връзка е важно регулирането на числеността на хищниците до стопански допустими нива. Не е тайна, че след преустановяване на изплащането на премии от държавата много ловци загубиха интерес към този иначе динамичен и интересен лов. Ръководителите на ловно-рибарските сдружения би трябвало добре да познават кадрите си и в добрия смисъл на думата да експлоатират знанията и опита на подобни хора при изпълне-

Години	Заек брой	Фазан брой	Яребица брой	Кеклик брой
1974	1 040 000	350 000	946 000	160 000
2004	334 020	62 910	186 650	15 230
2005	359 560	74 080	198 870	17 520
2006	357 170	81 660	209 910	18 140
2007	353 840	85 540	225 340	19 710
2008	342 082	87 104	225 541	20 317
2009	337 430	88 925	231 855	19 500
2010	364 470	103 395	263 275	19 915
2011	363 493	111 152	279 351	20 262
2012	351 505	122 978	286 572	20 870

участие по проблемите на ловното стопанство.

Тенденцията за намаляване на дребния дивеч у нас започва преди няколко десетилетия. И макар че пролетният запас на дребния дивеч през 1974 г. е в пъти повече в сравнение със сегашния, на симпозиума се изтъква, че действителните дивечови запаси не отговарят на производствените възможности на местообитанията.

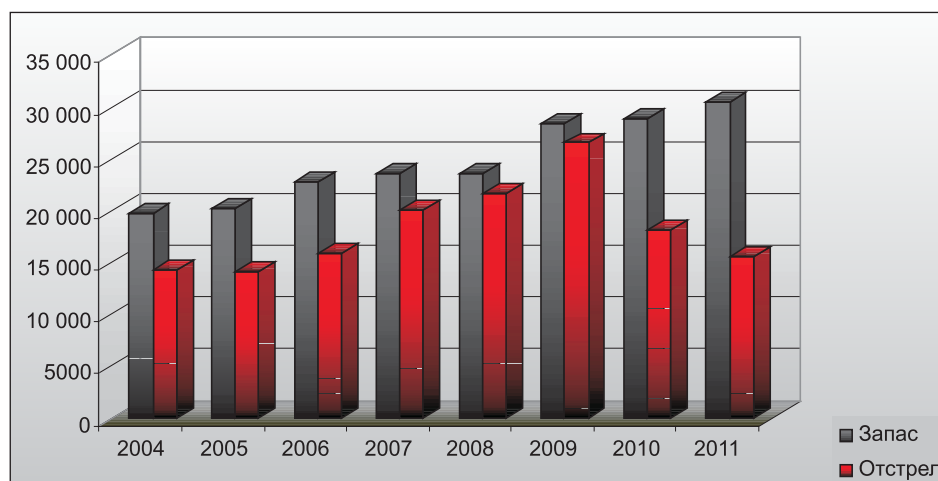
Местообитания. С реституцията на земята и присъединяване на България към Европейския съюз в страната стартира прилагането на Обща селскостопанска политика (ОСП). Тя цели финансово подпомагане на земеделските производители, като същевременно

ние на задачите по контрола на хищниците. Нещо повече - в райони с висока численост на чакали, лисици и скитащи кучета е почти безпредметно да се инвестират средства в разселване на дивеч, без да се регулира числеността на хищниците. В тази връзка е целесъобразно този финансов ресурс да се вложи в стимулиране на ловците за регулиране на хищници при съответния строг контрол и отчетност.

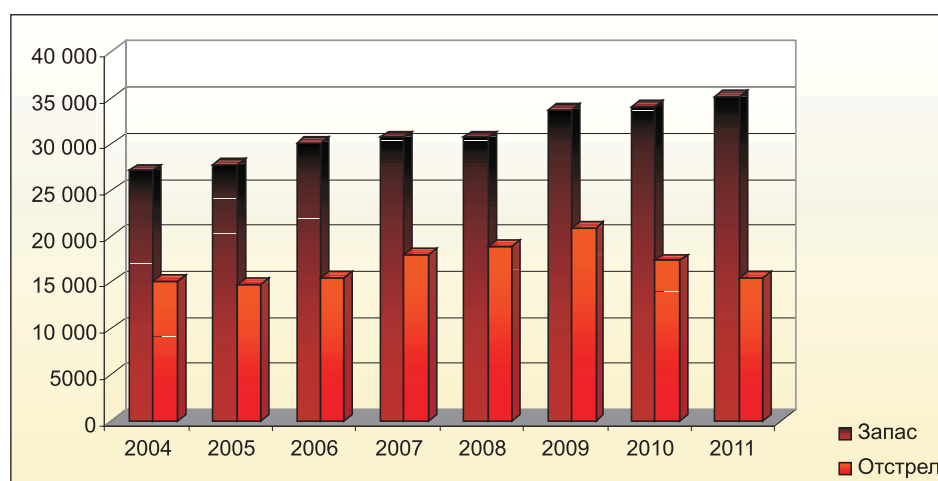
Казаното дотук показва колко недопустимо висок е запасът на чакали и лисици; отстрелът и при двата вида не регулира запаса им до допустими стойности; липсва системна борба с хищниците чрез използване на всички нормативно разрешени начини.

Разселване на гребния дивеч

Намаляването на дивеча не се дължи само на увреждане на местообитанията, браконьерството и хищниците, но и на неправилното отношение към дивечовъдната дейност, което се изразява в занижените грижи, неправилното ползване и недостатъчното опазване.



Фиг. 1. Запас и ползване на чакал (2004-2011 г.)



Фиг. 2. Запас и ползване на лисица (2004-2011 г.)

Съществена част в стопанисването на дивеча представлява дейността по разселване, регламентирана в чл. 52 от Закона за лова и опазването на дивеча (ЗЛОД). За да се поддържа количеството на дивеч на

критичния минимум, от особена важност е разбирането за зависимостта му от човешките дейности по правилното полагане на системни грижи и на единен и координиран подход в стопанисването, част от която се явява и дейността по разселване на дивеч. Конкретната специфика на дейността по разселване се свежда до спазването на точно определени изисквания, част от които имат своята научна обосновка. Разселването на конкретен вид дивеч трябва да се съобразява със съответния географски район, със съществуващите видове, както и съответният дивеч да отговаря на определена възраст.

За жалост констатациите, свързани с оцеляването на разселените птици, не са обнадеждаващи. Логично възникват и въпросите за качеството на произведените птици, за начина на разселването им в природата, както и за осъществяването на специфичните ловностопански мерки за подготовка на ловностопанските райони за естествено саморазселване на доотгледани птици.

Наблюдават се съществени слабости като липсата на волиери за доотглеждане и адаптация на птиците в ловностопанските райони, в които ще се разселват. Непълноценното хранене с всякакви налични фуражи води до влошаване на телесното състояние и жизнеността на дивеча. Липсата на предварителна подготовка на района, в който ще се извърши разселване, изискваща предварително провеждане на отстрела на хищници, обрича по-голямата част от разселения дивеч на гибел. Недостъпната храна, вода и укрития, особено в тежки зими, каквато беше през 2012 година. Разселването на птици в неподходящо време и неподходящи местообитания по същество е пилеене на средства, тъй като ефектът от мероприятиято е нулев.

Отчет и контрол при ползването на гребния дивеч

Контролът и отчетът на отстреляния дивеч са от изключителна важност за съвременното ловно стопанство, поставено на основата на интензивно стопанисване и устойчиво управление на дивечовите ресурси. Тази информация е много важна за формиране на точна представа за състоянието на дивечовите популации и спомага да се анализират постигнатите резултати. Тя е и основа за гъвкавото планиране на бъдещите ловностопански дейности, включително за изготвяне на планове за ползване през следващата година.

Числеността на дивеча и размера на ползването му са критерии за ефективността на ловностопанската дейност и за грижите на стопаните на територията.

Тук неминуемо възниква и въпросът за таксациите. Загължителното по ЗЛОД мероприятие дава на ловния стопанин необходимата информация за действително наличния дивечов запас в дадена територия. Без тази информация сме „слепи и глухи“ за случващото се около нас. Без таксационните данни не можем да бъдем добри стопани, да планираме и да проведем адекватни ловностопански мероприятия, да изчислим прираст, загуби, ползване. За никого не е тайна, че данните от пролетните таксации са в по-голямата си

част силно завишени. Реални таксации се правят на малко места в страната, а от още по-малко места се подават реални цифри. Това се прави с „благородната“ цел да се планират и да бъдат проведени по-голям брой излети на съответните видове дивеч, основно на заек. Това не може да не буди тревога в хората, заети с управлението на ловното стопанство в страната. Сравнявайки реализираното ползване с таксацията, можем да видим, че има несъответствие, което показва, че при някои от видовете дивеч данните за числеността им не отговарят на реалното състояние на запаса.

Ловната таксация дава възможност да се установят количеството, съотношението по пол и възраст, здравословното и физическото състояние на дивеча. Таксацията е основа за планирането в ловното стопанство и затова трябва да се извършва изключително коректно.

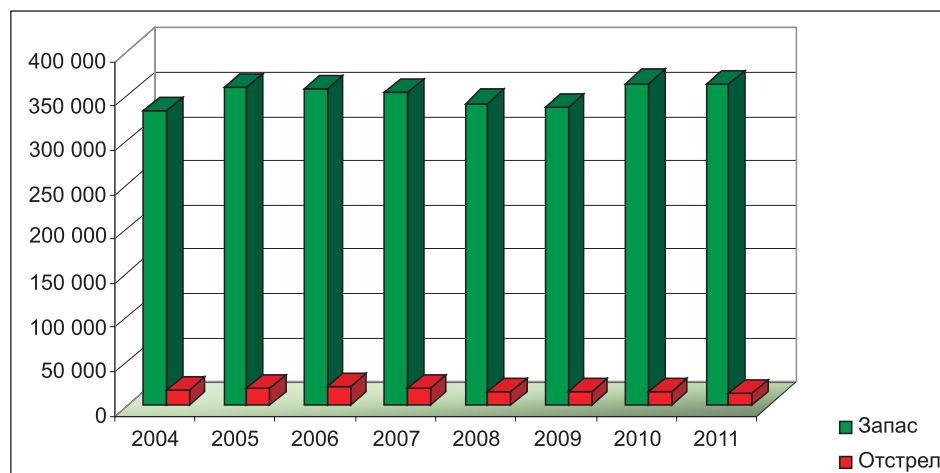
В днешно време на нас, като специалисти и ръководители, предстои важната задача да възстановим допустимите запаси на дивеча и да опазим сега съществуващия дивечов генотип. Това налага правилно и природосъобразно стопанисване на наличните количества дивеч. За да се преодолеят съществуващите слабости в организацията и управлението на ловното стопанство, е необходимо:

- Повишаване на контрола по изпълнение на ловностопанските мероприятия и ползването на дивеча.

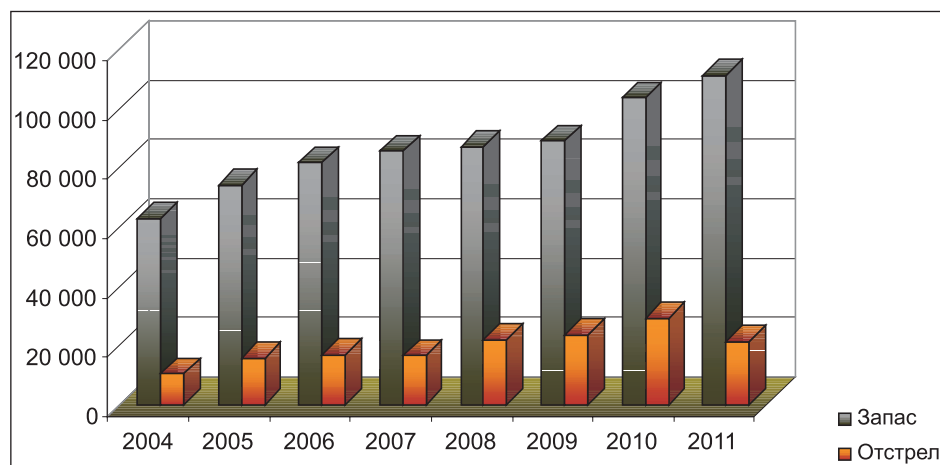
- Чрез съвместни действия с органите на Министерството на вътрешните работи, Министерството на околната среда и водите, Министерството на правосъдието и природозащитните организации усилията да се насочат към ограничаване на браконьерството. Стопанисващите дивеча трябва да назначат ловни надзиратели в сдруженията по чл. 30 и чл. 31 от ЗЛОД, както и да създадат условия за ефективното им функциониране.

- Основна задача е и оптимизирането на състоянието на дивечовите запаси у нас и създаването на условия за устойчивото им развитие. За изпълнението на тази цел е необходимо установяване на реалния размер на запасите от местен дивеч. Това, от една страна, ще се постигне чрез усъвършенстване и въвеждане на нови методи на таксиране на дивечовите запаси, и от друга - чрез усъвършенстване на организацията на таксирането на дивеча и съответния контрол.

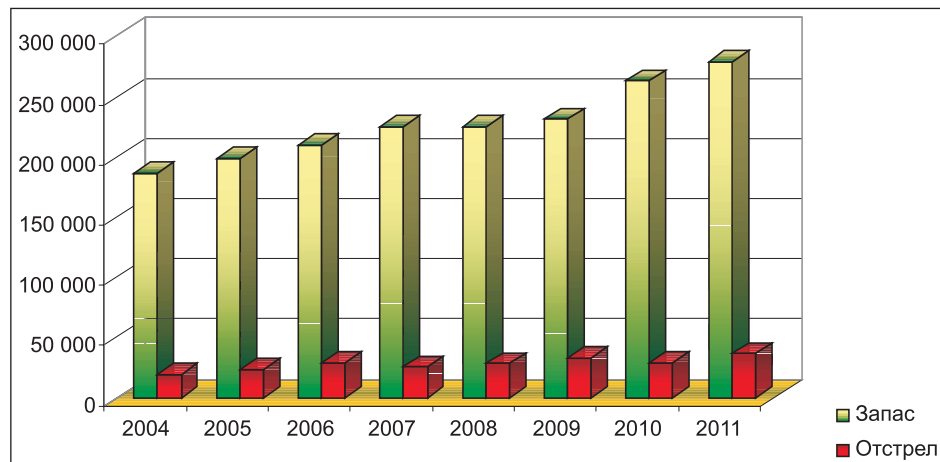
- Друга важна задача е коректното



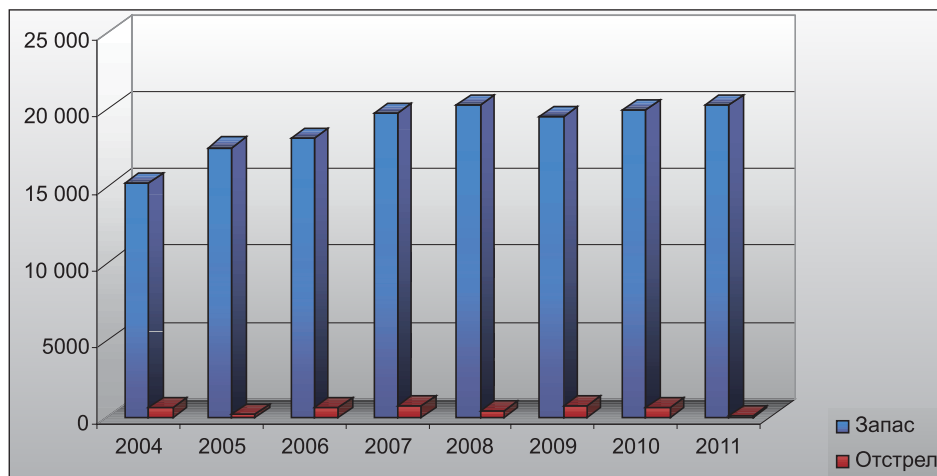
Фиг. 3. Запас и ползване на див заек (2004-2011 г.)



Фиг. 4. Запас и ползване на фазан (2004-2011 г.)



Фиг. 5. Запас и ползване на яребица (2004-2011 г.)



Фиг. 6. Запас и ползване на кеклик (2000-2011 г.)

водене на единна национална ловна статистика, която до момента не работи пълноценно.

- Определяне и утвърждаване на приоритетни теми за краткосрочни и дългосрочни научни изследвания и разработки за внедряването им съвместно с ННИСАСББД, Лесотехническият университет, Института за гората, Института по зоология и други.

- Разработване на проекти за усвояване на еврофондове.

- Разработване на национална програма за дивечовъдство, включваща фермерно производство на дивеч, производство на дивеч в интензивни бази при полусвободно развъждане, интродукция на дивеч, усвояване и разработване на нови технологии, опресняване на кръвта на запасите в национален мащаб, внос в страната на видове за интродуциране.

- Увеличената численост на чакала, лисицата и скитащите кучета предполага усъвършенстване на начините и методите за регулирането им и за стимулиране на ловците.

- Трябва да се намери обществена подкрепа за опазването на дивеча сред ловните сдружения по чл. 30 и

чл. 31 от ЗЛОД, неправителствените природозащитни организации и местното население.

Много трудна, но високоблагородна е задачата за спасяване на дивите животни и запазване на екологичното равновесие в природните екосистеми. Да се надяваме, че с общите усилия, включително и с конкретните примери на добри практики, ще съумеем да опазим днес и да съхраним за утре дребния дивеч.

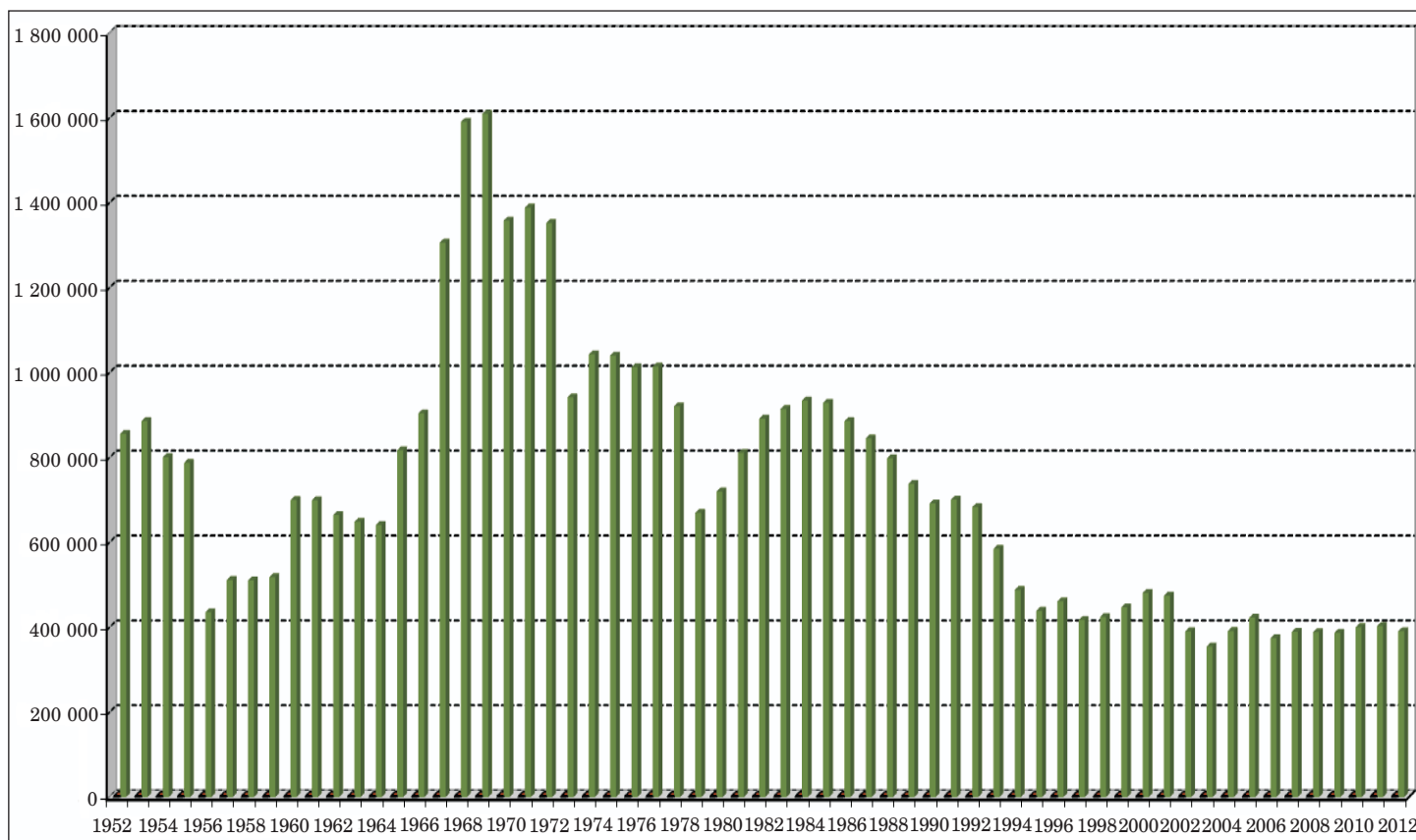
Състояние на запаса на дивия заек в България

Инж. Чавдар ЖЕЛЕВ

Запасите на заека (*Lepus capensis* L.) през последното десетилетие продължават да спадат, независимо че официалните таксации повече от десетилетие посочват численост 370 000-420 000, а само за последните 5 години диапазонът е около 15 000 индивиди: през 2008 г. - 388 541, 2009 г. - 386 952, 2010 г. - 400 262, 2011 г. - 402 866, а през 2012 г. - 390 914 животни (фиг. 1). Резултатите от пролетната таксация се преписват от година на година, което означава, че продължаваме да лъжем себе си. Въпреки тенденцията на намаляване на популацията, заекът остава най-многочисленият местен ловен вид в България. В миналото у нас от него се е получавало толкова дивечово месо, колкото от останалия дивеч, взет заедно, а годишният добив на заешки кожи по брой е съставлявал около 60 % от целия добив на дивечови кожи. Днес реалният запас на заешката популация е неколkokратно по-малък от тези стойности, а официалните данни за отстрела са близо два пъти по-малки от данните за изнесените зайци в чужбина.

През 2012 г., благодарение на финансовата подкрепа на Научноизследователския сектор при Лесотехническият университет, е започнал проект на тема „Проучване върху размножаването и прираста на заека (*Lepus capensis* L.) в равнинните местообитания“. Събраният материал е обработен в Националната научноизследователска станция по ловно стопанство, биология и болести на дивеча към ИАГ. Една от целите на изследването е да се проучи състоянието на запаса на дивия заек в различни ловностопански райони в равнинната част на цялата страна (под 600 м н.в.), където условията на местообитанията са най-подходящи за вида, и да се даде реална представа за числеността му. Общо 1300 ловци и ловни специалисти

през пролетната и есенната (контролна) таксация са таксирани над 36 000 ха в 145 ловностопански района от 50 ловно-рибарски дружества в страната. Беше определен среден запас - 1.6 заека на 100 ха, който е приет и за цялата страна, тъй като в планините със сгънност той не е по-висок поради много повече неблагоприятни условия за вида. Стенин (2007) посочва, че годната за развъждане на заека площ у нас възлиза на 7 771 446 ха, която съставлява 75.5 % от общата ловностопанска площ, от което получаваме около 125 000 заека за цялата страна. Това е 3.2 пъти по-нисък запас от посочения в официалната таксация за 2012 г. - 5 заека на 100 хектара. Само за сравнение - резултатите са повече от 10 пъти по-ниски от отчетените



Фиг. 1. Динамика на запаса на дивия заек в България за периода 1952-2012 г.

резултати от таксация в края на 60-те и началото на 70-те години на XX в., когато запасът е достигал максимума за страната - 1.5 млн. индивиди.

Според запаса на дивия заек можем да разделим ловно-стопанските райони на три групи. В първа група (от 5 до 8 екземпляра на 100 ха) попадат само седем дружества в страната (около 5 % от всички ЛРД), и за Северна България това са Силистра, Тутракан и Генерал Тошево, а за Южна България са Бургас, Съединение, Нова Загора и Ямбол. Във втора група (от 2 до 4 екземпляра) попадат около 10 % ЛРД и за Северна България това са Враца, Плевен, Добрич, а за Южна България - Пазарджик, Пловдив, Асеновград, Димитровград, Чирпан, Първомай, Свиленград, Хасково, Раднево, Стара Загора, Елхово, Раковски, Айтос и Хасково. В третата група (1 или под 1 екземпляр) са огромна част от ловно-рибарските дружества от Северна България - Видин, Монтана, Бяла Слатина, Попово, Шумен, Полски Тръмбеш, Русе и други, а от Южна България са сравнително по-малко - Петрич, Сандански, Сливен, Тополовград, Карнобат, Средец, Стралджа и други.

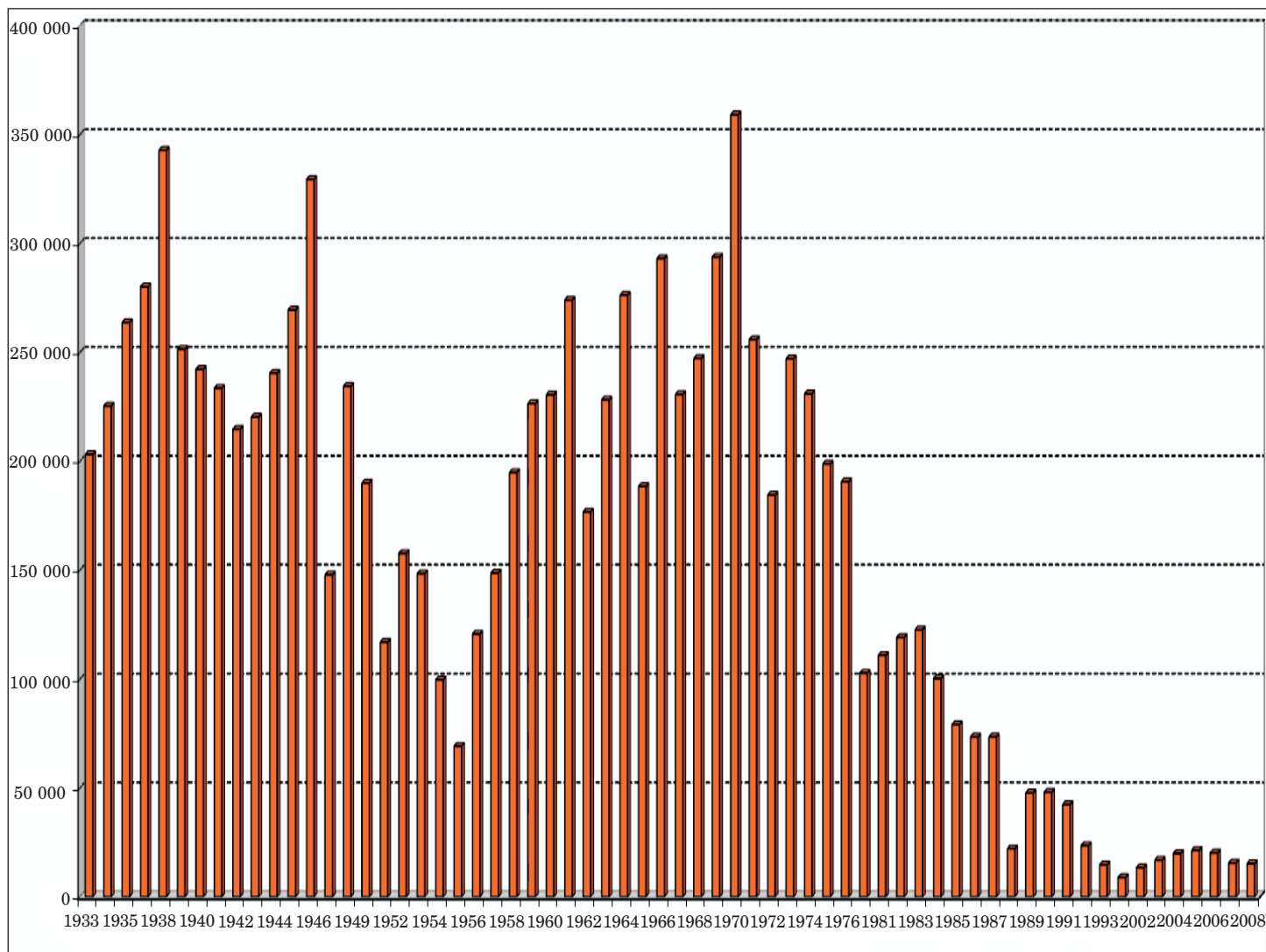
Категорични сме, че запас на 8 заека на 100 ха в страната няма или, ако се отчете, той ще е за концентрирани места и няма да важи за цялата територия на дружината. Само в около 15 % от всички ЛРД в страната запасът е от 2 до 8 екземпляра.

Установихме, че при провеждане на есенната контролна таксация могат да се дават грешни резултати за запаса на вида, особено ако е проведена преди 15 октомври, тъй като растителността е голяма, работата по полето не е приключила и дивият заек не

е концентриран в определени места.

В Северозападна България от 14-те ЛРД шест не ловуват на заек от 2008 г. (Видин, Лом, Монтана, Черен Бряг, Луковит и Долна Митрополия), в 5 ЛРД (Бяла Слатина, Кнежа, Оряхово, Мездра и Белоградчик) запасите са около 1-1.5 заека на 100 ха, а само в три ЛРД - Плевен, Долни Дъбник и Враца, запасите са в малко по-високи стойности - до 2-4 екземпляра на 100 хектара. В Североизточна България запасът е от 2-3 до 5-6 животни на 100 ха, само в ловно-стопанските райони на Добрич, Генерал Тошево, Силистра и Тутракан. В Ловно-рибарските дружества - Шумен, Търговище, Нови Пазар, Каспичан, Дългопол, Провадия, Долни чифлик, Русе, Полски Тръмбеш и Бяла, обработваемите територии придобиват размери и вид, както тези от Северозападна България, и заекът не е ловен обект в някои от ЛРД поне от 5 години. За разлика от Северна България, в Южна България, особено в района на Съединение, Пазарджик, Нова Загора Бургас, Ямбол, Елхово, Стара Загора, Димитровград, запасът достига от 3-4 до 7-8 животни в отделни места. Това се дължи най-вече на разнообразието на терена, по-малките земеделски блокове, наличието на овощни градини, бостани, зеленчукови градини, синори и ползащитни пояси. От 32 ЛРД в равнинната част на Южна България не ловуват на заек само шест (19 %), докато в Северна България този процент е по-голям - 44.

От проучването установихме, че отстрелът средно за страната е около 30 %. През 2009 г. запасът на заека е около 387 000, което означава около 116 000 отстреляни заека. По документи за 2012 г. отстрелът е около 18 000-20 000 животни, или близо 6.5 пъти по-



Фиг. 2. Динамика на отстрела на дивия заек в България за периода 1933-2009 г.

малко, от което можем да направим извод, че данните от таксациите не са верни (фиг. 2). Според нас за 2012 г. са отстреляни около 35 000 заека, макар данните за отстрела по документи за последните години да е в диапазона 15 000-20 000 животни. Ето защо смятаме, че около 10 000-15 000 животни, или почти половината, не се отчитат или се убиват незаконно. Категорично приемаме, че данните от отстрела са по-точни от данните от пролетната таксация, поради това, че големината на грешката е около два пъти, а не 3.2.

В НЛРС-СЛРБ членуват 140 ловно-рибарски дружества, 15 от тях не ловуват на заек от 5 години, а през 2012 г. са се отказали да ловуват доброволно 6 дружества. Тъй като изследването ни е фокусирано основно в териториите под 600 м н.в. (територията на 80 ЛРД), в които факторите на средата на местообитанията са най-добри за заека, не ловуват общо 28 дружества. Половината от останалите 52 ЛРД имат по един ловен излет, с по два излета са 34 %, а с три-четири са 14 %.

От събраните биологични проби и участие в над 45 ловни излета е установено, че прирастът на заешката популация за страната е около 0.4 от целия запас, а спрямо само възрастните женски е 1.16, т.е. от една

женска, родила около 7 зайчета средногодишно, оцелява само едно.

Ползването на заека не трябва да надвишава повече от 20 % от пролетния запас. Препоръчваме да не се ловува в ловностопанските райони от втора и трета група, да се ограничи ползването само до един ловен излет в дружествата, които попадат в първа група, да се забрани за цялата страна ловът през октомври (тъй като 30 % от женските тогава са бременни или кърмят), както и при съотношение по-малко от 2 към 1 в полза на младите спрямо възрастните женски или при по-малък от 50 % прираст от целия запас.

След направеното проучване бихме гали следните препоръки: стопанисването на дивия заек задължително да се базира на сериозни научни изследвания, да се отчита реалният отстрел, да се намалят хищниците, да се спре практиката за храненето на ловните кучета с вътрешностите на отстреляните зайци, да се подават навременни сигнали до ЛРД при намерени умрели зайци или други животни, да се прави зимно подхранване и да се засяват дивечови ниви или да се оставят трайни насаждения за укрития. Необходимо е да се изработи национална политика и план за възстановяване на запасите на дивия заек в България.

Рекорден брой посетители и успешни договори

Втора година международните изложби „Техномебел“ и „Светът на мебелите“ продължават успешното си партньорство. Организатори отново са Браншовата камара на дървообработващата и мебелната промишленост и Агенцията „Булгарреклама“. Предшестващо събитие бе дискусията „Тенденциите в мебелния дизайн през 2013-та и посоките за развитие на българското мебелно производство“, която се стоя на 16 април с участието на медиите и представители на бранша.

От 23 до 27 април в „Интер Експо Център“ в София специализираните изложения отново привлякоха бизнеса и посетителите и тази пролет бяха особено оживени и желани. 122 директни изложители и над 200 подизложители от седем страни - България, Гърция, Италия, Македония, Румъния, Полша и Турция, участваха в двете изложения на обща площ 11 500 кв. метра. „Техномебел“, която тази година има своето 12-то издание, бе под мотото „Как се раждат мебелите“, а „Светът на мебелите“, провеждащо се за 9-ти път, „обясни“ „Къде живеят мебелите“. Фирмите, сертифицирани с маркетинговия знак „Проверени български мебели“, бяха 12.

В официалното откриване на изложението участваха проф. Иван Станков - министър на земеделието и храните, Н. Пр. Марко Контичели - посланик на Италия у нас, Марко Монтеки - президент на Италианската търговска камара в България, Никола Стоянов - изпълнителен директор на Изпълнителната агенция за насърчаване на малките и средните предприятия, Стоян Стоянов - председател на Браншовата камара на дървообработващата и мебелната промишленост, Ивайло Иванов - управител на „Булгарреклама“ (сн. 1).

Председателят на БКДМП Стоян Стоянов много точно охарактеризира насоката на българските производители: „Европа и ние включително се наситихме на далекоизточното „всичкопредлагане“. Трябва да бъдем много прецизни в закупуването на новото оборудване и много точни в предлагането на продукцията за чуждестранните потребители“. Министър Станков, който посети редица родни и чуждестранни щандове, включително и на „Екотехпродукт“ ООД, се съгласи с тези думи и пожела завоюването на нови позиции на бранша в Европа и света (сн. 2). Марко Монтеки сподели, че Съюзът на националните търговски италиански камари организира участието на 7 италиански и 6 чуждестранни фирми в изложението.

„Техномебел“ акцентира върху новостите в технологичното проектиране, иновативните решения за намаляване на енергийните разходи, оползотворяване на дървесните отпадъци, както и върху нови машини, материали и съоръжения за дървообработващата и мебелна промишленост (сн. 3).





„Екотехпродукт“ ООД представи няколко решения за ефективно разбиране на гървесината - хоризонталният банциг LT 15 на Wood-Mizer, достъпен и подходящ за старт в гървообработващия бизнес, банцигът за листене на Wood-Mizer HR 115, който е идеален за производство на дъски за палети за строителството, заръбващият многолистов циркулярът EG 300, пълната гама на банцигови ленти и машини за поддръжката им. На външния щанд на „Екотехпродукт“ управителят на фирмата г-р инж. Калин Симеонов представи възможностите на други машини, които внася - горски кранове, дробилки, ремарке за трактор на финландската фирма FARMIL. Ремаркетото е за извозване на гървен материал от гората и е новина за нашия пазар. Интерес представляват машини за рязане и цепене на гърва на BALFOR и POSCH (сн. 4), вериги на задвижващи кола на PEWAG. Както подчерта инж. Симеонов, тези машини са най-близо до работната площадка - гората.

Новото в тазгодишните две обединени изложения откри и Елица Ненчева - изпълнителен директор на БКДМП от декември миналата година. Според нея, освен новите технологии и материали при мебелното производство, това е много по-сериозно участие на бизнес делегации, като най-много са от Италия, и на търговци от Гърция, Франция, Израел и Великобритания. Камарата традиционно оказва поддръжка за представяне на изложението на ЛТУ и професионалните гимназии в България. За жалост само ПГД „Иван Вазов“ - Велинград, откликна да участва.

На щанда на Лесотехническия университет ни посрещна инж. Георги Георгиев, който води упражнения на студенти от специалност „Механична технология на гървесината“ (сн. 5). Вниманието ни бе привлечено към материали за облицоване на гървени сгради. Те са практични, реално приложими и вече представляват интерес на пазара (разбрахме, че проектът е изпълнен на няколко места). За атракция студентите бяха организирали стенд за снимки, от който посетителите се ползваха с удоволствие по време на цялото изложение. Залете 5 и 6, определени за „Светът на мебелите“, тази година наистина бяха с много добро разположение на експонатите, отворени към заинтересовани търговци и много атрактивни за публиката. Сдружението на интериорните дизайнери „Черга“ бе декорирало интересна зона, в която специалистите даваха безплатни и индивидуални консултации на всеки желаещ. Работилницата „Пункт“ зарадва ценители на авторски продукти с мебели с втори живот - общо взето от вехтории, палети, части от стари мебели бяха направени артистични и неповторими произведения. Конкурсът „Българска мебел на годината“ бе проведен за трети път в рамките на изложението „Светът на мебелите“. На успех се радваше и студентският конкурс „Училище за дизайнери“. Петнадесет фирми се състезаваха за най-добра мебел, произведена в България. Победителят бе обявен на 26 април. Първо място спечели стол „Нарвик“, предлаган в два варианта - тапициран и нетапициран, проектиран от арх. Илиан Миланов и предлаган от „Мебели К“ (сн. 6), второ място взе модернистичната маса „Практик“ на арх. Петър Захаринев, а на трето място петчленното жури постави функционалната етажерка „Фабриано“ на дизайнера Илиан Николов. Победител в потребителския конкурс е легло „Илюзия“.

Чрез томбола бе разиграно и името на посетителя, участвал в анкетата и вота, който получи ваучер на стойност 500 лв. за продукт на фирмата победител.

Трябва да отгадем гължимото на Браншовата камара на гървообработващата и мебелната промишленост, създадена през 1992 г. като доброволно сдружение с нестопанска цел, в която днес членуват 240 фирми. В бранша тя остава единствената национална организация с нестопанска цел. Сред успешните ѝ дейности е организиране на специализираните изложения „Техномобел“ и „Светът на мебелите“, на които се вижда, че дейността, свързана с преработката на гървесина, производството и търговията с гървесни материали, мебели, дограма, гървени къщи и с производството на машини, е работещ сектор. По данни на Пресцентъра на „Интер Експо Център“ участниците в изложенията сключиха успешни договори, а посетителите на обединеното изложение бяха 7427 души, което е рекордно постижение.

Светлана БЪНЗАРОВА
Снимки Йордан ДАМЯНОВ

Възобновяване на гората след горски пожари

♦ Влияние на продуктивната почвена влажност

**Д-р инж. Симеон БОГДАНОВ - катедра „Почвознание“
на Лесотехническия университет**

Горските екосистеми изпълняват изключително важни екологични функции. Тяхното съществуване и нормалното им функциониране в голяма степен зависят от естествените и антропогенните пожари. Изгарянето на растителността и почвеното органично вещество определя развитието на горите за продължителни периоди от време. Най-често засегнати са младите издолжени култури в долния лесорастителен пояс, в които липсват условия за успешно естествено възобновяване. За възстановяването им са необходими залесителни мероприятия, изискващи задълбочени проучвания на почвените условия.

Количеството на усвоимата за растенията почвена влага се обуславя от водните свойства и водния режим на почвата и се изразява чрез капацитета на активната влажност (КАВ). С увеличаване на дълбочината стойностите му намаляват. Той е основен показател при бонитирането на горските почви, като често представлява лимитиращ фактор за възобновяването и растежа на насажденията. Дървесната растителност и органичната материя спомагат за равномерното постъпване на водата в почвата. Тяхното унищожаване увеличава въздействието на дъждовните капки, което може да доведе до намаляване на броя на почвените пори и техните размери чрез разрушаване на структурните агрегати, образуване на буци и запълването на порите с пепел. Всичко това оказва негативно влияние на водния режим на засегнатите почви и влошава лесорастителните им свойства.

Настоящото изследване има за цел да установи измененията в количеството на усвоимата за растенията почвена влага и значението на тези изменения за възобновяването на гората върху почви, засегнати от горски пожари.

Обект на проучване са площи в районите на Държавните горски стопанства в Стара Загора и Белоградчик, опожарени през 2002 година. Почвите в района на ДГС - Стара Загора, са канелени горски (Chromic Luvisols, FAO), засегнати от силен върхов пожар под 30-годишна култура от черен бор (*Pinus nigra* Arn.). В района на ДГС - Белоградчик, са изследвани сиви горски почви (Gray Luvisols, FAO), засегнати от силен низов пожар под 25-годишна култура от черен бор (*Pinus nigra* Arn.). Почвените проби са взети четири години след пожарите от две дълбочини - от 0 до 5 см и от 5 до 15 сантиметра. Капацитетът на активната влажност (КАВ), който изразява количеството на усвоимата за растенията почвена влага, е изчислен след определяне на почвено-хидрологичните величини по лабораторни методи.

За изследване на възможностите за изкуствено възобновяване две години след пожарите са обособени пробни площи от по 1 дка в опожарените и съответните им неопожарени контролни площи. В тях са създадени култури от черен бор (*Pinus nigra* Arn.). Залесяванията са направени чрез садене на двугодишни фиданки във вертикални цепнатини с обикновен меч на Колесов. Културите са инвентаризирани чрез пълно преброява-

не след две години от създаването им.

Получените резултати показват, че под въздействието на горските пожари намалява количеството на усвоимата за растенията почвена влага (таблицата). При канелените горски почви, засегнати от пожар в района на ДГС - Стара Загора, е установено понижаване на капацитета на активната влажност (КАВ) с 12 % в слоя 0-5 см и с 5 % в слоя 5-15 см в сравнение с неопожарената контролна площ. При опожарените сиви горски почви в района на ДГС - Белоградчик, усвоимата влага също намалява спрямо контролата и в двата слоя съответно с 8 и 4 процента.

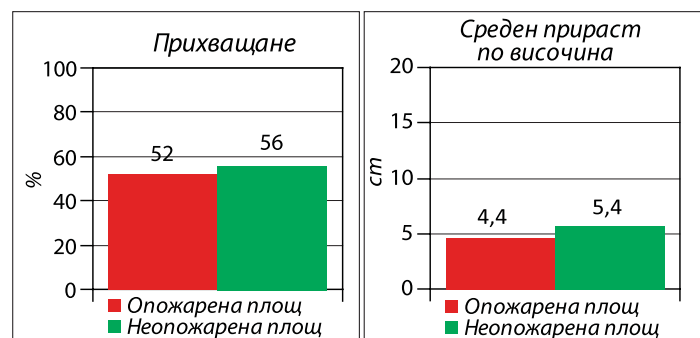
Таблица

Капацитет на активна влажност в опожарени и неопожарени площи

Обект	Дълбочина см	Капацитет на активна влажност (КАВ), %	
		опожарена площ	неопожарена площ
канелени горски почви	0-5	27	39
ДГС - Стара Загора	5-15	28	33
сиви горски почви	0-5	19	27
ДГС - Белоградчик	5-15	19	23

Както се вижда от резултатите, по-значими изменения настъпват в слоя 0-5 см и при двата почвени типа, като стойностите на капацитета на активната влага са по-ниски или равни на тези в долния 5-15 см слой. Това може да се обясни с по-силното въздействие на огъня в горния 0-5 см слой, където драстичното повишаване на почвената температура причинява по-значима дезинтеграция на структурните агрегати. В повърхностния слой се натрупва и повече пепел, която запълва порите и предизвиква рязко намаляване на влагемността на почвата. Изгарянето на хумусните вещества води и до намаляване на водоустойчивостта на агрегатите, което, на свой ред, спомага за тяхното разрушаване и уплътняване на почвата. Всичко това обуславя намаляване на количеството на усвоимата за растенията почвена влага.

Проучването на възможностите за изкуствено възобновяване на гората върху засегнати от пожар почви има



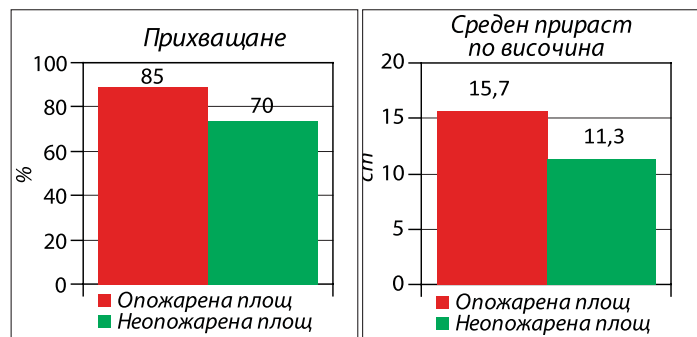
Фиг. 1. Прихващане и прираст по височина на фиданки от черен бор в залесителен опит в ДГС - Стара Загора

важно значение за оптималното и бързо възстановяване на опожарените гори. Резултатите от инвентаризацията на създадените горски култури в района на ДГС - Стара Загора (фиг. 1) показват по-добро прихващане и по-голям среден прираст по височина на културата в опожарената в сравнение с неопожарената контролна площ, независимо от понижаването на капацитета на активната влага.

Върху засегнатата от огъня почва е установено прихващане 85 %, а в контролната площ - 70 %. Средният прираст по височина е 15.7 см в опожарената и 11.3 см в неопожарената площ. Това съответства на по-голямото съдържание на подвижни форми на хранителните елементи, отделени вследствие на изгарянето на органична материя. Също така липсва въздействието на тревната растителност, която силно потиска развитието на фиданките в неопожарената площ.

В района на ДГС - Белоградчик, не са регистрирани съществени различия между двете пробни площи (фиг. 2). Процентът на прихващане и прирастът по височина на фиданките са приблизително равни. Малко по-добре се развива културата в неопожарената площ, където е установено прихващане 56 % и среден прираст по височина 5.4 сантиметра. В опожарената площ процентът на прихващането е 52, а средният прираст по височина - 4.4 сантиметра.

Като цяло културите в района на ДГС - Стара Загора, както в опожарената, така и в неопожарената площ, се развиват по-добре в сравнение с културите в района на ДГС - Белоградчик, което е в съответствие с по-добрата запасеност на почвата с усвояема влага (та-



Фиг. 2. Прихващане и прираст по височина на фиданки от черен бор в залесителен опит в ДГС - Белоградчик

блицата). Това се обуславя и от по-високото съдържание на хранителните елементи и по-голямата биогенност при изследваните канелени горски почви в района на ДГС - Стара Загора, в сравнение със сивите горски почви в района на ДГС - Белоградчик (С. Богданов, 2010. Дисертационен труд).

Направените проучвания показват, че с разрушаване на почвената структура вследствие унищожаване на дървостойките и изгаряне на хумуса неизбежно намалява количеството на усвояемата за растенията почвена влага. Нейната роля като лимитиращ фактор за възстановяването на гората може да се прояви при победни почви. Възобновяването на гората върху относително богати почви зависи главно от техния химичен състав и свойства, както и от своевременното провеждане на отгледните мероприятия.

Гори и екология

Управление на „Natura 2000“ в Европа

През последните години грижата за околната среда има все по-голямо значение за страните по света. Осъзнаването на проблемите като изсичането на екваториалните гори и замърсяването на океаните води до обявяването на повече защитени територии и резервати за опазването на природата. Започват дейността си и програми, които съпътстват тези дейности както в Европа, така и навсякъде по Земята. Една от програмите е LIFE, основана от Европейската комисия преди 20 години. Част от нея е и „Natura 2000“, която има за цел да опази важни места, свързани с Директивите за птиците и за хабитатите в Европа. Тя е представена както във всички страни на Европейския съюз, така и в тези, които не са включени в него. Всяка от тези страни има определени задължения и норми, които трябва да следва, за да може да се изпълнят изискванията на програмата. Екологичната рамка предоставя на държавите проекти, които могат да подобрят както околната среда, така и икономиката на страните. Внасят се и парични средства, които да подпомогнат дейностите. По данни на Европейската комисия годишните средства, отделени за такива проекти, са от 220 до 310 млрд. евро, или около 2-3 % от годишния бюджет на Европейския съюз.

Но не навсякъде тези инициативи са приети добре. Повечето от местните хора смятат, че „Natura 2000“ повече вреди, отколкото помага, поради многото не-

изяснени ограничения, съпътстващи програмата. За широката общественост е необходимо да се изготвят информационни бюлетени и брошури, да се обучат специалисти, запознати с програмата, за да може да се промени мнението на населението в положителна насока. Подобни проекти вече са в ход в Полша и Естония, където правителствата инициират информационни кампании.

Има и европейски страни, в които сътрудничеството между хората и програмата е довело до отлични резултати. Пример за това е Белгия, където един парк, разположен до столицата на страната, е оазис на биоразнообразието и пример за сътрудничество между правителство и хората, работещи с „Natura 2000“. Освен че е място на няколко защитени области по програмата, той е и чудесно място за разходка и туризъм на местните хора. По водената статистика паркът привлича годишно около 1.5 млн. жители на Белгия и има изключителна икономическа полза за страната. Друг такъв пример е Латвия, където екотуризмът спомага за набирането на почитатели на програмата. Опасността тук е да не се наруши целостта на околната среда поради прекомерния туризъм.

Тези резултати още веднъж доказват, че при добра информираност на местното население може да се получи отлично сътрудничество между всички заинтересовани страни. **Т**

Нутеносцирпус pseudoalbidus (QUELOZ ET AL.) - един непознат нашественик заплашва бъдещето на ясена

Доц. г-р Ивайло ЦВЕТКОВ - Институт за гората - БАН

През 1992 г. в Полша, а в средата на 90-те години и в Прибалтийските страни, са отбелязани случаи на масово загиване на екземпляри от планински ясен (*Fr. excelsior* L.). Този феномен е свързан с появата на ново, непознато заболяване (*ash dieback*), вероятният причинител на което е идентифициран и описан през 2006 г. като *Chalara fraxinea*. Няколко години по-късно се оказва, че всъщност това е безполовата форма на аскомицетната гъба *Нутеносцирпус albidus*, позната отдавна като сапрофит и непатогенен вид. Едва през 2010 г., на базата на молекулярно-генетични изследвания, е установено, че става дума за два много сходни в морфологично отношение таксона. Новото откритие, определен като *Нутеносцирпус pseudoalbidus*, за разлика от добре известния *Нутеносцирпус albidus*, е патогенен и считан за отговорен за появата на неизвестната доскоро болест. Етиологията на заболяването е все още неясна. Съществува схващане, че причинителят на инфекцията може да е естествен компонент от микофлората на ясените екземпляри, но патогенността му да е вторично „отключена“ от фактори на околната среда. По-вероятната и по-сolidно поддържана от учените хипотеза е, че става дума за чуждоземен инвазивен патоген. В подкрепа на това е наскоро оповестеното изследване на японски учени, които са установили наличие на гъбата при напълно здрави екземпляри от нативния за Азия ясен *Fraxinus mandshurica*.

Като основен гостоприемник на патогена се очертава планинският ясен (*Fr. excelsior* L.), включително и някои от декоративните му форми (*Pendula*) (сн. 1, 2). През 2009 г. в Австрия и Унгария заболяването е диагностицирано и при екземпляри от полски ясен (*Fr. angustifolia*). До момента симптоми на заболяването не са отбелязани при мъжгръна (*Fr. ornus* L.), който, макар и потенциален гостоприемник, очевидно се отличава със значително по-висока устойчивост в сравнение със споменатите видове. Литературните данни сочат, че макар и в по-малка степен, някои от успешно интродуцираните у нас чуждоземни ясени (*Fr. americana* L., *Fr. pennsylvanica* Marshall.) също са чувствителни към болестта.

Заболяването засяга не само върховете в горски насаждения, но и в градски зони и разсадници. Манифестира се с широк набор от симптоми, като обикновено най-типичните признаци кореспондират с появата на некротични петна по стъблата и/или клоните (сн. 3). Засегнатите зони под кората са с променен цвят на дървесината. Впоследствие тези поражения се увеличават и предизвикват увяхване на листа, преждевременен листопад, изсъхване на леторасты, клони и цели части от коро-

ната. Особено характерни са некрозите по съставните листчета, оста и гръжката на сложния лист (сн. 4), както и формирането на ракообразни язви и некротични зони по кората. Повечето от засегнатите ек-

земпляри реагират с повишена пролиферационна активност, водеща до формиране на голямо количество епикормни леторасты (сн. 5). Болестта поражда ясени върховете на различен възраст, но най-уязвими са по-младите екземпляри, при които обикновено заболяването има летален изход, докато някои от зрелите индивиди са в състояние да го превъзмогнат на фона на последващото му хронифициране. Макар инфекционната биология на патогена да не е напълно позната, наблюденията показват, че в повечето случаи инфек-



Сн. 1. Типично суховършище и обезлистване на короната при инфектирани екземпляри от планински ясен (*Fr. excelsior* L.)

цията се иницира върху листа и леторасты, което, от своя страна, предполага предаване на заразата по въздушен път. Възможните алтернативни пътища за проникване на инфекцията включват заразна почва, посадъчен материал и други. Понастоящем не съществуват данни за насекомен вектор, свързан с потенциалния трансфер на патогена. Типично за болестта е, че заразата не е системна и ежегодно се наблюдава

процес на реинфекция посредством аскоспори, произведени от плодни тела на гъбата (апотеции), формиращи върху остатъци от заразени и опаднали вече листа (сн. 6). Установено е, че активният период на спороношение е в рамките на юни - октомври.

Идентификацията на патогена обикновено става по специфични морфологични признаци на култивирани *in vitro* изолати (форма на конидиите, тип на колонииите и др.). Най-подходящи за подготовка на инокуланти са тъкани, изолирани от граничната зона между некротизирал и все още незасегнат флоем, както и симптоматични листни петури с видими некрози. Прецизната и еднозначна идентификация на гъбата е възможна само посредством използване на съвременни методи, каквито са молекулярните техники.

Характерно за заболяването е, че се разпространява с бързи темпове, а в някои страни вече е добило епидемични размери. Засега не са известни способности за успешна борба с болестта. Швеция, където заболяването е констатирано за първи път през 2001 г., е загубила за 10-годишен период около 30 % от ясеновите си популации. В резултат на изведени санитарни сечи за ограничаване на разпространението на болестта в Литва площта, заета от планински ясен, е намалела от 50 800 ха през 1995 г. до 36 300 ха през 2011 година. На Балканите заболяването е вече констатирано в Хърватия и Словения. Въпреки информацията за масово загиване на ясенови екземпляри в равнинните райони на съседна Румъния, все още наличието на патогена не е официално потвърдено.

Опустошителният характер на заболяването и данните за трайно увеличаване на засегнатите територии в европейски мащаб солидно аргументират повишения риск от поява на заболяването в нови райони. В отговор на важността на проблема през 2012 г. бе-

ше стартиран европейски проект по програма COST, чиято цел е разработването на насоки и дългосрочни стратегии за успешното противодействие на опустошителното заболяване.

В проекта участват представители на 31 европейски страни (включително България), Нова Зеландия и Китай. Обезпокоителната тенденция в динамиката на разпространение на заболяването е сериозно предизвикателство за институциите, отговорни за фитосанитарното състояние на горските насаждения и зелените градски зони у нас. *Опасният патоген засега не фигурира в списъка на карантинните за страната вредители*. Независимо от това надвисналата заплаха налага предприемането на срочни мерки за превенция на появата на заболяването. Първостепенна задача е осъществяването на щателна инспекция на горски и декоративни разсадници, произвеждащи и/или търгуващи с ясенови фиданки (включително с едроразмерен посадъчен материал) за евентуално идентифициране на заразени растения. Паралелно следва да бъде организирано мащабно проучване на възмож-

ността за евентуално наличие на патогена и в потенциално рискови райони, като насаждения със значително участие на планински и полски ясен, както и градски паркове и градини, в състава на които участват местни и чуждоземни представители на р. *Fraxinus*. Трябва да бъдат предприети и мерки в посока на подобряване на обществената осведоменост по основни въпроси, засягащи разпознаване на симптомите на заболяването и съответните канали за уведомяване на компетентните органи.

Превенцията и успешното управление на риска от появата на коварното заболяване изисква координирани-



Сн. 2. Тежко засегнат от болестта индивид от планински ясен (*Fr. excelsior* L.)



Сн. 3. Характерна симптоматика на заболяването, предизвикано от *H. pseudoalbidus*



Сн. 4. Типични некротични увреждания на листа, инфектирани с *H. pseudoalbidus*



Сн. 5. Предизвикано от болестта масивно суховършище и развитие на множество епикормни леторасты



Сн. 6. Плодни тела (апотеции) на гъбния патоген *H. pseudoalbidus*

ме усилия на учени, експерти, лесовъдци и практически дейатели. Това е начин да се демонстрира грижата на обществото за този изключително ценен широколистен вид.

Снимките са любезно предоставени от Томас Киризиц, Кристиан Фрейнишлаг и Йозеф Вампл (Институт по Горска ентомология, патология и защита, Университет за Природни ресурси и Приложни естествени науки, Виена, Австрия).

Информация

4500 ха крайречни гори са спасени от изсичане



След близо половингодишна последователна работа експертите на международната природозащитна организация WWF заедно със свои колеги от други неправителствени организации успяха да спасят от изсичане 4500 ха крайречни гори. Реалната заплаха за тях беше допусната с една от скандалните законови поправки в последните години.

Сагата с дунавските гори започва есента на миналата година, когато Министерството на регионалното развитие и благоустройството по искане на Министерството на земеделието и храните променя Наредба 7 от 22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони. Според новия текст сервитутът на дунавските диги трябва да обхваща цялата площ между дигите и речните брегове, като разстоянието помежду им достига до няколкостотин метра. Винаги до сега тази транспортно-обслужваща ивица без растителност е била с ширина от 10 м, което е напълно достатъчно за обслужването на съоръжението. В останалата част край реката се е развивало тополово стопанство или естествени крайречни гори. С промяната практически се дава възможност всички дървета и храсти между реката и дигите да бъдат законно изсечени, въпреки че част от тези гори попадат в защитените зони на европейската екологична мрежа „Натура 2000“.

В същото време Министерството на земеделието и храните прехвърля със заповед управлението и дърводобива от крайречните гори от съответните горски стопанства на държавното дружество „Напоителни системи“ ЕАД.

Формалният повод за част от промените е необходимостта от прочистване на речните корита.

Реалната причина според неправителствените организации обаче е усвояване на средствата от продажба на дървесината от държавното дружество „Напоителни системи“ ЕАД, което за пореден път изпитва финансови трудности, довели до протести на работниците

заради неизплатени заплати.

Крайречните гори приютяват огромно биоразнообразие. Те обаче имат и огромен икономически ефект като бариера срещу наводнения, свлачища и бедствия. В крайречните гори е съсредоточено и тополовото стопанство на България, което осигурява стабилни постъпления и алтернативи за дърводобив.

Премахването на тази бариера би увеличило ерозията и ще доведе до компрометиране на дигите, смята ръководителят на програма „Води“ на WWF Иван Христов. През последните години огромна част от крайречните гори във вътрешността на страната са унищожени. Премахването на стари дървета дестабилизира брега и става причина за много разрушения като пропадането в Кресненското дефиле през декември 2010 г., подриването на пътя край река Чая и други.

Мотивът, че изсичането на тези гори ще има превантивна функция срещу наводнения, е сред най-противоречивите, като към това се добавя и фактът, че подобна мярка би довела до закриването на дейността на няколко горски стопанства в засегнатия от безработица северозападен край на България и останалата част от поречието на р. Дунав.

През изминалата половин година WWF инициира серия от дискусии и работни обсъждания с представители на държавната администрация. След напрегнати дебати държавните институции са убедени да се откажат от изсичането на крайдунавските гори. В началото на март т.г. Наредба 7 е върната в първоначалния ѝ вариант, чл. 68 е възстановен в предишната му редакция, определяща сервитутна ивица при дунавските диги от 10 метра.

По време на дискусиите през последните месеци отново са повдигнати и редица нерешени въпроси, свързани с опазването и управлението на крайречните гори в България като цяло. Преодоляването на тези проблеми ще изисква допълнителна работа, сътрудничество с институциите, но и гражданска подкрепа и контрол.

Източник: <http://www.wwf.bg>

Вековните гори на Природен парк „Странджа“

Д-р инж. Дико ПАТРОНОВ



Още от университета българските лесовъдци живеят с романтичната представа за тайнствеността и красотата на величествената странджанска гора, която Ботев е увековечил в стиха „На Странджа баур гората“.

Дали през изминалите десетилетия българските политици и лесовъдци правеха необходимото, за да остане възпятото от поета непреходно? Дали постиженията на природните науки и натоварването на горските ресурси достигнаха в нашите планини баланса между ползването на горите за дървесина и запазването на достатъчни по площ и достъпни за хората образци на старата, естествена вековна гора, непроменена от модерното лесовъдство? Тези вековни гори, с които се славят Пирин, Рила, Родопите, Балканът и Странджа, могат да се видят само в България - източнобукови гори със странджанска зеленика и боровинки, мурови, елови, лонгозни гори с редки и защитени дървета и храсти. Тези вековни гори, които събират водата на реките и привличат хората да отгъхнат сред хладината в националните и природните паркове от смазващия екологичен товар на големите градове.

Обобщените данни от лесоустройствените проекти и маршрутните проучвания върху източнобуковите

гори в Държавните горски стопанисва в Малко Търново, с. Звездец, с. Кости, Царево и Държавно ловно стопанство „Граматиково“ - с. Граматиково, които попадат в територията на Природен парк „Странджа“, показват, че източният бук заема площ от 13 400 ха, източният горун - 23 500 ха, благуният - 27 400 ха, церът - 8800 ха, обикновеният габър - 1800 ха, и келявият габър - 3200 ха, в монодоминантни и смесени гори.

В изследването за вековни гори са отбелязани всички насаждения с основни дървостои над 100 години и за надлесните дървета над 100 години. За преценка на естествеността и степента на антропогенно въздействие по дървесни видове вековните гори бяха погразделени по пълноти - под 05, 06 и над 07, както и предвидените за сеч гори през десетилетието. За насажденията с пълнота над 07 приемаме, че са с нормална пълнота и естественост.

Получи се твърде оптимистичен списък от над 4300 подотдела с обща площ на основните вековни дървостои над 27 000 ха - 29 % от залесената площ на парка, и на подотдели с надлесни дървета върху 6800 ха - 8 % от залесената площ в млади гори след възобновителни сечи и в ретини от келяв габър в карста.

Таблица 1

Вековните гори в ПП „Странджа“
по основни лесообразуватели

Дървесен вид	Площ		Предвидени за сеч	
	ха	%	ха	%
Източен бук	5760	21	1700	30
Източен горун	6230	23	3560	57
Благуи, цер	15 300	56	6900	45
Обикновен габър	70	-	10	12
Полски ясен	10	-	-	-

Вглеждайки се в данните за вековните гори по дървесни видове, трябва да посочим, че във Вътрешна Странджа не преобладават приоритетните и застрашени гори с европейска значимост - източнобуковите гори с участие на понтийскоевксински храсти, тяхното участие е само 21 %.

91SO Западнопонтийски букови гори

Източнобуковите гори в Странджа са съсредоточени в два локалитета - на изток от линията Сливарово - Граматиково и във високата част на планината. Това групиране на местообитанията диференцира и двата подтипа на странджанските източнобукови гори - с подлес от зеленика и други лавровидни храсти и с подлес от кавказка боровинка и други лавровидни храсти.

Таблица 2

**Вековни източнобукови гори
по пълнота и ползване**

Пълнота	Площ		Предвидени за сеч	
	ха	%	ха	%
Под 05	1270	22	380	30
06	1330	23	360	27
Над 07	3160	55	970	31

От таблица 2 се вижда, че преобладават горите с висока степен на съхраненост (с пълнота над 07). Смуцава високият процент на предвидените за сеч гори с висока пълнота, което по горски стопанства не е еднозначно. Впечатляващ е фактът, че в ДГС - Малко Търново, възобновителните сечи във вековните букови гори са 55 %, докато в ДЛС „Граматиново“ - 15 %, като на територията му е въведен в значителна степен щадящ режим за ползване, отделени са големи площи за недостъпни гори и за спокойствие на дивеча.

Вековни гори от източен бук и източен горун със странджанска зеленика

Тези гори са лицето на Странджа. Те са предизвикали грижата за съхранение на странджанските гори преди 80 години - създаването на първия резерват „Силкосия“ у нас през 1933 г. и обявяването на Природния парк.

Правилно е горите с подлес от странджанска зеленика да бъдат разглеждани отделно в монодоминантни и смесени гори от източен бук и отделно от източен горун, които са топографски разделени - от монодоминантните букови гори в дълбоките и влажни долове към източнотропуновите по билата.

Площта на вековните източнобукови гори със зеленика е 1510 ха, от които 310 ха (21 %) са предвидени за сеч през десетилетието. Източнотропуновите гори със зеленика заемат площ от 1090 ха, от които за сеч са предвидени 430 ха (40 %). По-високите проценти за сеч на старите източнотропунови гори са поради тяхната по-добра достъпност.

Обединени заедно вековните гори, доминирани от източен бук и източен горун в различни съотношения с подлес от зеленика, лавровишния и колхидски джел, заемат площ от около 2600 ха, което е едва 2.8 % от цялата залесена площ на ПП „Странджа“. И въпреки това 28 % от тях са предвидени за сеч.

Таблица 3

**Вековни гори от източен бук
и източен горун със зеленика**

Пълнота	Площ		Предвидени за сеч	
	ха	%	ха	%
Под 05	670	26	320	48
06	500	19	140	28
Над 07	1430	55	270	19
Всичко	2600	100	730	28

Приоритетните и застрашени вековни източнобукови и тропиновите гори със зеленика с висока степен на достоверност за естественост и съхраненост към 2008 г. са били 1430 хектара. Тази площ е едва 1.6 % от

залесената площ на Природния парк и от тях 19 % са предвидени за сеч. ДГС - с. Кости, разполага с най-голям дял от тези вековни гори - 45 %, Царево - 26 %, с. Граматиново - 16 %, и Малко Търново - 13 %.

От тази неравномерност в разпространението на горите със зеленика по горски стопанства трябва да направим извода, че **отделянето на гори във фаза на старост при сертификацията на горските стопанства и при Режимите за управление на горите в „Натура 2000“, трябва да става комплексно за територията на парка (общата площ на местообитанието) за тези вековни приоритетни и застрашени гори, а не по горски стопанства.**

В територията на ДГС - с. Кости, вековните гори със зеленика заемат над 10 % от залесената площ и 40 % от тях са предвидени за сеч. В другите стопанства тези гори са 1-2 % от общата им площ, от които в Малко Търново за сеч са предвидени 58 %.

Странджански гори от източен бук с кавказка боровинка

Тези гори, които са оценени като приоритетни и застрашени европейски гори, не са добре проучени и не са таксирани реално по площ при последните лесоустройства. Извършените от нас проучвания затвърдиха увереността ни за достатъчно широка представителност в територията на парка. Общата площ на подотделите с участие на странджанска боровинка достигна 230 ха, от които 51 ха са разстроени иглолистни култури, които са създадени след реконструкции. Беше установено, че вековните източнобукови гори с боровинка обхващат площ от 120 ха, от които 65 ха (54 %) са предвидени за сеч.

Непосочването на буковите гори с боровинка в ЛУП на стопанствата в Малко Търново, с. Кости и с. Граматиново е причина те да са предвидени за възобновителни сечи. Този факт налага по-високи изисквания към флористичните познания на лесоустроителите и отговорност при планирането на възобновителните сечи в ПП „Странджа“.

91МО Панонско-балкански церово-тропунови гори

Вековни гори от източен горун

Вековните източнотропунови гори заемат по-голяма площ от източнобуковите. Почти половината от тях са разположени в ДГС - Малко Търново.

Таблица 4

Вековни гори от източен горун

Пълнота	Площ		Предвидени за сеч	
	ха		ха	%
Под 05	1505		975	65
06	1460		890	61
Над 07	3275		1715	52
Всичко	6230		3580	57
% от ГФ				6.9

Дали са големи площите, заети със стари източнотропунови гори в ПП „Странджа“? Трябва да имаме определени резерви, особено за горите с висока пъл-

нота, защото при това лесоустройство навлязоха десетки отдели със 100-110-годишни гори от издънкови сечищни вериги, изоставени след Балканската война. Част от тях през 70-те и 80-те години на XX в. бяха прехвърлени към високостъблените без научно-доказани мотиви за тяхната устойчивост и дълговеčnost.

Включването на горите с издънков произход към вековните гори би застрашило запазването на истинските естествени разновъзрастни горунови и благунови гори, достигнали 150-200 години. Не е добър знак и високият процент на предвидените за сеч вековни източногорунови гори особено в ДГС - Малко Търново, където над 60 % от тях са планирани за сеч през десетилетието. Отличителен белег на ЛУП за ДГС - Малко Търново, е тоталното планиране на вековните гори за сеч.

Термофилни благунови и церови гори в Странджа

Бяхме задължени да отделим от старите „дъбови“ гори благуновите монодоминантни и смесени гори с цер и други широколистни. Те преобладават предимно в западната част на Природен парк „Странджа“, където настъпват промени към осушаване в климатичните характеристики. Участието на благуна и цера в старите гори на Странджа е много голямо по площ и тяхното самостоятелно коментирание има много голямо значение за съдбата на източния горун и въобще на приоритетните вековни гори.

Таблица 5

Термофилни благунови и церови гори

Пълнота	Площ ха	Предвидени за сеч ха	%
Под 05	6610	2810	43
06	3940	1860	47
Над 07	4735	2210	47
Всичко	15 285	6880	45
% от ГФ			17

Вековните благунови и церови гори заемат 17 % от залесената площ на парка, докато хабитатите на източния бук и източния горун с европейско значение заемат съответно 6 и 7 %. По много и обективни причини, първата от които е недостъпност и лоша инфраструктура, както и лошата пазарна стойност на церовата дървесина, в обширни райони на ДАС „Граматиново“ и ДГС - с. Звездец, старите благунови и церови гори са останали без ползване.

Това не означава, че в горите на Странджа трябва опасно да се увеличава делът на вековните благунови и церови гори за сметка на източногоруновите и горуновите.

Вековни гори със странджански дъб (лъжник)

Странджанският дъб е монодоминантен върху малки по площ съобщества и практиката да не се отделят малки подотдели по 1-2 дка от естествените гори размишва неговото участие в тях. Вековните гори с лъжник заемат площ от 1870 ха по ЛУП на ДГС в с. Звездец и с. Кости и на ДАС „Граматиново“. Не са



включени данни за ДГС - Малко Търново, въпреки неговото широко разпространение, защото не е посочен при лесоустройството.

Странджанският дъб е най-бързорастящ от дъбовете в планината. Той е представен в термофилните благуново-церови гори в карста и в лонгозните смесени буково-габърво-церови гори по крайречните тераси във водосборите на Велека и Резва.

Направеният преглед на вековните гори в Природен парк „Странджа“ предизвиква размисъл. Ограничените площи, които заемат застрашените и приоритетни източногорунови и горунови гори със зеленика и с кавказка боровинка, и предвидените възобновителни сечи в тях са обезпокоителни. Вековните гори със зеленика извън резерватите вече са по-малко на площ от включените в резерватите „Силкосия“, „Узунбужак“ и „Тисовица“.

Изсичането на старите гори с висока консервационна стойност намалява представителността и привлекателността на Природен парк „Странджа“ и разрушава авторитета на лесоуведската колегия.

Предвиденото приоритетно отделяне на гори във фаза на старост в недостъпните басейни (съгласно Режимите за управление на горите в „Натура 2000“) е решение в полза на дърводобива и ограничава подобряването на комуникациите - натоварва със сеч достъпните гори в Странджа и застрашените приоритетни букови гори.

Критично малката площ на вековните букови гори със зеленика и боровинки и на източногоруновите гори в ПП „Странджа“ налага необходимостта от приемането на незабавни мерки за мораториум върху ползването в тях и задълбочен анализ за бъдещето на вековните гори. Приемането на мораториум върху сечта на вековните гори има алтернативи - извеждането на отгледни сечи (50 % от територията на парка), изголистните култури (7 % от залесената площ) и подмяната на белия и черния бор с местни видове, превръщането на издънковите гори (23 % от залесената площ) във високостъблени, старите гори с намалена пълнота и затруднено естествено възобновяване (над 6000 ха).

Тези действия са неотложни.

Горският от Кресна

„От детските ми години, откакто се помня, животът ми преминава в гората. Там бяха нивите ни, ливадите ни, животните ни. От ранна пролет до късна есен аз със своите родители, брат и сестри и всички от селото бяхме в гората и там всеки се занимаваше с нещо, свързано с нашия поминък. Искрено ви казвам, че оттогава се възхищавам на красотата на горската природа, на това възшебно хармонично устройство на гората, в която изключителното разнообразие от дървета, храсти, треви, птици, животни, реки и потоци съществува от векове и се развива без да пречи на другите и най-често с нещо подпомага техния живот. Винаги съм се стремил, от ранна възраст, та и до сега, когато наближавам осемдесетте, да бъда полезен на гората и всички, who живеят в нея. Затова толкова естествено за мен бе, че ще се отдам на горската професия. Просто не можех да си представя нещо друго.“ Така започна нашият разговор с Георги Атанасов.

На читателя тези редове могат да се сторят припоказани. Аз обаче, който познавам този човек от петдесет години, с когото съм бил много близък и под едната или друга форма съм бил съпричастен с това, което става с него, приемам думите му като едно откровение на душата, обладавана от най-чудното творение на Създателя - гората.

Може би се питате, след като в продължение на почти петдесет години с него имам най-тесни служебни и професионални отношения и много добро приятелство, защо едва сега реших да разкажа за професионалния му път? Но за това - по-нататък.

Георги Атанасов е роден през 1935 г. в с. Градешница, община Кресна, там, където завършват югозападните склонове на Пирин планина.

Любовта му към гората и неразривната му почти генетична обвързаност с нея след завършване на военната служба го насочват към Горското практическо училище в Боровец. Тук в продължение на три години Георги изучава 21 предмета като лесоползване, лесовъдство, горски култури, дендрология, геодезия с технически съоръжения, лесоохрана, лов и риболов, законознание и някои общообразователни предмети като български и руски език, география, история, математика и други. В края на третата година обучението завършва с полагане на държавен изпит. Преподаватели са изтъкнати лесовъдци с богат практически опит, а директор на училището по това време е инж. Васил Гулев. Учениците, от първия до последния ден, са на пълен пансион, с горски униформи и с почти военна дисциплина.

След завършване на училището Георги е назначен за старши горски надзирател на обект Лееве в ГС - Якоруга. С отличната си дисциплина и прецизно изпълнение на професионалните си задължения привлича вниманието на старши научния сътрудник от Института за гората Васил Серафимов, който по това време провежда свои научни наблюдения в стационара в м. Арапови ливади. Големият лесовъд Васил Серафимов изисква от Горското стопанство Георги да премине на работа в неговия стационар. Там младият горски се проявява с любознателност, аналитичен ум и висока прецизност. Васил Серафимов неколкостранно прави изявления, че Атанасов трябва да продължи образованието си и да се насочи към научноизследователска дейност и дори изразил готовност да го подпомогне в това от-



ношение.

Съдбата обаче определила друг трудов и професионален път на развитието на Георги, едва навършил две години трудов стаж. Тогавашият директор на ГС - Гара Пирин, така се казваше сегашният гр. Кресна, при една обиколка по селата около Якоруга за набирание на горски работници за дърводобива среща Георги Атанасов. Търси намесата на Окръжното управление на горите в Благоевград и Георги е преназначен на работа в ГС - Гара Пирин.

Така в началото на 1965 г. заварих Георги Атанасов на длъжност „горски надзирател“ в най-отдалечения югоизточен край на Горското стопанство - Гара Пирин. Родното му село не попадеше в територията на охраняемия от него участък и той квартируваше в чуждо село, в чужда къща. Това Горско стопанство бе второ по големина (29 000 ха) в Благоевградски окръг и се разпростираше от билото на Пирин и връх Вихрен чак до държавната граница с Югославия, сега с Република Македония, минаваща по билото на Малешевската планина. Пряко заети с охраната на горите и лесокulturната дейност бяха 12 горски надзиратели и 4 технически ръководители, изпълняващи функциите по дърводобива. През онзи период в стопанството средногодишно се добиваха 20 000 м³ строителна дървесина и още толкова дърва за огрев и технологична дървесина. Залесяванията превишаваха 5000 дка годишно.

Между колегите от неговия ранг единствено Георги Атанасов бе завършил Горското училище в Боровец и се отличаваше с добра подготовка и солидни познания в областта на лесовъдството и организацията на лесокulturната дейност и дърводобива.

Скоро след моето пристигане като директор в ГС - Гара Пирин, преместих Атанасов на охраняем участък с център в родното му село Градешница. Тук той се ползваше с авторитет и голямо доверие от местните хора. В кратки срокове организира група работници от 35 души, мъже на средна възраст, повечето опитни строители. Тяхната основна задача бе изпълнението на десетгодишен проект за борба с ерозията. През есенно-зимния период и рано напролет работниците при Георги Атанасов наброяваха до 115 души и извършваха огромна по обем, висококачествена работа по почвopоготовка, залесяване и отглеждане на горски култури. Следващите няколко години под личното ръководство на Георги Атанасов организираната от него бригада изпълни технически укрепителни съоръжения с обем над 1200 куб. метра. Повечето от тях се намираха извън участъка на Атанасов, но бяха възлагани и изпълнявани от него и работниците му поради добрата им квалитет.

лификация. Бе построен бараж от 550 м³, с широчина 33 м и дебелина в основата 3.5 м на Каменишка река, бараж на Котецка река (275 м³), бараж на река Бански поток (220 м³) и още няколко по-малки баражи с кубатура от 70 до 100 м³. Успоредно с баражното строителство по склоновете на тези реки бяха изградени над 500 м каменни прагчета и двойно повече плетчета от върбови и тополови клони, донасяни от поречието на р. Струма.

През 1971 г. по инициатива на професорите Мако Дакот и Иван Добринов бе разработен проект за повдигане на горната граница на гората. В ГС - Кресна, бе определено това да се извърши на обекта Магерето, който се намира почти на билото на Северен Пирин при надморска височина от 1950 до 2000 метра. Като консултант по избора на определения обект и дървесните видове от Министерството на горите и опазване на околната среда на няколко пъти идва инж. Михаил Михайлов. Бе залесена площ от 22 дка, от които 10 дка бяла мура, 10 дка смърч и 2 дка бял бор. Георги Атанасов с бригадата си нощуваше на обекта в изграден от тях временен заслон, тъй като мястото е много отдалечено от тяхното село. Сега, след повече от 40 години, културата е в много добро състояние. Известно е, че такива обекти със залесяване за повдигане на горната граница на гората бяха определени и на други места в страната - в Стара планина, Рила, Родопите, но обектът в Кресна е един от показалите най-добри резултати в този научен експеримент.

Друга достойна за уважение дейност в трудовия път на горския Георги Атанасов е голямата по площ и значение залесителна работа. В продължение на тридесет години под негово ръководство, организация и ежедневен контрол са залесени, отгледани и създаде-

ни над 15 000 дка нови гори. Повечето от тези горски култури се намират горе в планината. Крайпътните залесявания, извършени през 1967 и 1968 г., непосредствено над международния път София - Солун - Атина, рагват погледа на преминаващите пътници. На тези обекти бе проявено голямо майсторство, като в предварително подготвените тераски в първите три реда е засажен люляк, а по-нагоре черен бор. Културата сега е в отлично състояние и може да служи като урок по практика в лесокulturната дейност.

По инициатива на Георги Атанасов над с. Градешница е създаден лесопарк с площ 500 декара. Георги Атанасов е автор на призната рационализация за изобретен от него апарат, с който се води успешна борба с боровата процесия.

За изключително активната му дейност в създаването на нови гори, строителството на технико-укрепителни съоръжения и охраната и опазването на гората Георги Атанасов многократно е получавал вedomствени и държавни отличия. Но най-голямата му награда и признание е, че сега, толкова години след пенсионирането му, хората в района, съселяните му го знаят и най-често се обръщат не по име, а като Горския.

И днес той е там. Така че съвсем не закъснях да разкажа за този страж на горите. Почти всеки ден Горският обхожда горите над родното си село, а през лятото стига и по-високо - до билото на Пирин. Предупреждава, когото срещне, да не пали огън в гората, да не браконьерства срещу дивеча, да не добива дърва и дървени материали в нарушение на закона. Смята, че охраната на горите трябва да бъде поставена на първо място.

Инж. Георги ПЕТРУШЕВ

Лентови банцизи на
Wood-Mizer
from forest to final form

**ПРЕЦИЗНОСТ
ВЪВ ВСЕКИ ДЕТАЙЛ***

www.wood-mizer.bg

Екотехпродукт ООД
София 1186, ул. Стар Лозенски път 38
office@ecotechproduct.com

тел/факс: 02/979 17 10
тел.: 02/462 70 35, 02/963 25 59
тел.: 089 913 3110

*2013 Нова промоция на Wood-Mizer! Колкото повече допълнително оборудване и екстри добавите към Вашия банциз, толкова по-голяма отстъпка ще получите. Свържете се с нас, за да научите повече.

Конкурс за разказ „Така си беше“

Моят приятел Любо. К. не беше стрелял по сърна. Излизала неочаквано и гледала право в очите. Но когато Колю горският ни покани, изсумтя в слушалката: „Ей, да внимаваш, че ако по тия чукари не ударя сърна, късам ти главата!“

По пътя за Трън го успокоих, че от дружината са „мои кучета“, ще отпуснат една сърна по целесъобразност. Любо се облиза като преляло куче. Малко преди да отбием за сборното място, му разказах вица за горския, който хванал браконьер със сърна на рамото. Любо, с прякор Маестро, довърши: „И нашето момче си погледнало рамото: „Я, сърна! Че кой ми я е качил на раменете?“

Заузкачвахме се по килим от пожълтели листа в тънка индианска нишка към граничната бразда. Преди да стигнем пусиите, Маестро то шепнешком ме попита: „Каквото и да ми излезе, стрелям, нали?“. Началстваше сюриса завършени имитатори във фирма за салами и нагеници и на всяка цена му трябваше истинска сърна, за да им покаже вкуса на истинското месо.

Разбрахме от ловците, че напоследък наблягали на глизаните, в тях имало повече мръвка, пък и им ровели картофите. На първата пусия ме напуши смях с какво учудване ловците гледаха приклада на трицевката на Любо - грининг „холанд-холанд“, с една цев дванадесети калибър и две бойни с тежък и лек куршум. Осем хиляди и сто долара, става и за сърни, и за яребици, и за глизани, омайваше ги той. Ловците с войнишки клинове и щуби с дупки подаваха ръка да се здрависат, но грубите им ръце увисваха във въздуха.

Почти не усетих умора, когато заемахме пусиите в смълчаната гора. Слънчевите стрели позлатиха клонците. Маестро то блестеше в бойния строй с камуфлажен гащеризон и шапка с перо. Като прехвърлихме един-два баура, запуфтя като „Ориент експрес“ и спираше „да освободи парата“. Питаше нещо водача на висок глас. Не го чувах, защото бях най-отзад на колоната, но долавях откъслечни думи: „Айде стига сме изкачвали, дайте да гръмнем по нещо!“ Знаех с какво го укротява водачът: „Ще има за вас сърна, търпение само!“ На първата пусия голината синееше като разперен калмар с нишките на пътищата. Синята боя на небосвода усилваше тоналността на изгледа. В ушите ми влетя звънкият ромон на скрита река. Оглеждах се. Зелените свежи на боровите припламваха с ароматен пожар от ухания. Въздухът сякаш беше зареден с мирис на лов.

Поставиха Маестро на пусията под мен. Виждах перото на шапката му сред гъсталата. Той насочи цев към полянката, откъдето, казаха, че минавали сърните. След около половин час се разнесе кучешки лай, чуха се подвикванията на викачите. Викове издвуха като изстрели, но сърна не се показваше. Подсвирках си и ту се облягах на дървото в очакване нещо да се случи, ту тъпчех на едно място. Изтръгнах, когато едно от кучетата профуча покрай мен, без да ме погледне. Мернах Маестро. Той продължаваше да сочи пушката в празната гора.

Чу се изстрел. Глух, като изпусната тапа от шампанско. Никой не се обади. Никакъв стон, вик или стенание. Ехото разнесе изстрела, после утихна. И куче не пролая. Само една приятна, упойваща боровата тишина. По какво стреляха? И кой? Въпросите чукаха в главата ми. Не беше Маестро. От неговата страна не видях да прибягва сърна. Пък и не беше честно така лесно да му се усмихне слуката. Допреди час се шегувах с него, но изстрелът и тишината размърдаха червейчето на завистта. Нещо прошемоля в храсталата. Погледнах иззад дървото - сърна. Гледаше ме с плах, пронизващ поглед. Вместо да стрелям, притаих се в сламената туфа. Чух Маестро да шътка, в началото като откъснато клонче, после като удар с тесла.

В този миг сърната се шумгуна в храстите. Въздухът беше така нагрял, че пътечки пот пролазиха по бузите ми. Заозъртах се - нищо. Не ме ли следяха очи на сърна зад онзи храст? Отделих се от дървото и пристъпих няколко крачки напред. Шумно се раз-

летяха врабчетата, една шишарка цопна зад мене. Покажи се сърничке, покажи се!

Цял рояк мухи отново бръмна около лицето ми. Знаеха ли те колко

съм настървен? Полази ме ловната тръпка и точно тогава сърната се показа. Двайсет и пет метра, не повече. Водеше след себе си сърне.

Погледна ме подканващо и в очите ѝ се изписа: ей ме на! Сковах се не толкова от погледа ѝ, колкото от треперенето на пръстите ми, които безпричинно чупеха цевите на ижовката. Смених двете нули с шест нули. Сърната си пасеше спокойно. Не чу ли как ступих пушката? Прицелих се, обрах мекия спусък и преди да гръпна, тя излетя в дерето. Сърнето - след нея. Напуши ме смях. Проясни ми се лошата слук на Маестро. Не сърната ми беше избягала, аз ѝ бях простил. Нищо. На следващата гонка ще бъде моя.

Падна ми се polegав склон, заобиколен от високи букови дървета. Мястото беше усойно и хладината ме прониза. Избрах изглед към оголена полянка, завъртях глава като локатор, та дано да уловя всеки звук, всяка стъпка по опадалите клонки. Стреснах се от остро прашене. Размърдах се като ужилен, завъртях цев по посока на звука. Инстинктът ми беше излъгал - зайко-байко подскачаше бавно, безгрижно, поспря се и продължи по килима от листа. Сетих се за Любо. К. - Маестро. Стреляй, едва не се развиках. Мълчание. Помислих си, че не го е видял.

Любо. К. не стреля. Това е новинката.

Презаредих със заешки нули. Ако ме питаше някой защо се занимах на заека, не бих могъл да му дам съвместно обяснение. Можеше да го ударя и със сърнешките сачми, кой ще ми търси сметка. Заекът си отиде. Облизах солени устни. Дивечът преминава като на парад пред дулото, а аз го пропускам. Аз му се люблювам, Любо. К. му се люблюва.

И следващата гонка мина тихо. Към обяд слязохме на широка поляна. Ловците заразпращаха един през друг - вдигнали сърната и тя запрашала към нашата пусия. Направих учудена гримаса. Някой от гостите стреля ли е? - отправиха въпроси към нас викачите. Любо. К. се прозя, закри очите с козирката на шапката. Попитах го той ли изшътка? Той заклами глава - за какво шъткане става дума?

Ядът ме загложда на третата пусия. В главата ми бучаха какви ли не пукотевици и най-вече ехото от онзи изстрел, който остана без последствие - самотен и тайнствен. Кой е този тайнствен стрелец, защо никой не знаеше? И защо ловците само в нас двамата гле-

Азбучна сърна

даха?

Това беше - ще останем капо. Заслizaхме към колите по хребета в колона по един. Ловците влачеа ботуши уморено по изсъхналата трева. Погледнах случайно в шипката, която всички отминаваха. Две копилца се подаваха оттам. Разгърнах бодливите клонци. Сърна. Погледът ми се спря на едва забележимата дупчица в шията.

Извиках. Любо. К. ме избута и насочи магнума към сърната: „Моя е. Аз ѝ стрелях!“ Ловците се подхилваха под мустак. Двама клекнаха и опипаха кръвясалата дупка на шията. Куршумът е пронизал сърцето и после е излязъл през шията. Колю горския не се съгласи и промърмори: „Стреляно е от упор“.

Гледах спящата красавица и не можех да повярвам, че майсторът ѝ може да е Маестро. Изведнъж съзрях по огледалото на задницата ѝ букви. Кои е направил това? Колю горския с премрежен поглед засрича

буква по буква, усмихна се гузно, изведнъж ядовито се засмя. Ловците също един през друг се засмяха. Накрая се засмях и аз. Любо. К. се навее, лицето му се сбръчка, като че ли беше захапал кисела ябълка. На задника на сърната пишеше: НА МАЕСТРОТО.

- Кои идом го написа това? - изригна той с пияна на устата.

- Аз! - отговори Колю горския.

Маестро, без да му пука от ухилените физиономии, праметна сърната през рамо, а с другата ръка прегърна горския.

- Гениално!

Заслizaхме към колите. Любо. К пуфеше доволно, главата на сърната се удряше в задника му, а тишината потрепваше от бодър смях. В джипа въздъгнах. Чуатурата ми си остана цяла и неотрязана на раменете.

Иван ДЕЯНОВ

70-билеи

Инж. Величко Величков на 70 години

Величко Величков е роден на 7 май 1943 г. в Батановци, Пернишка област.

През 1968 г. завършва Висшия лесотехнически институт, специалност „Горско стопанство“. Същата година започва работа като началник на горско-технически участък в Горско стопанство - Горно Сахране. Впоследствие работи последователно в Горското стопанство в Радомир и в „Агролеспроект“ - София.

От 1973 г. започва работа в Окръжния съвет на Българския ловно-рибарски съюз в Перник. Полага грижи за развъждането и опазването на дивеча в окръга. В резултат на това през периода 1973-1978 г. запасите от едър дивеч - сърна и дива свиня, нарастват 3-4 пъти, а ползването на дива свиня от 83 броя през 1973 г. достига 415 през 1978 година.

През 1978 г. започва работа като началник на отдел „Лов“ в Централния съвет на Българския ловно-рибарски съюз.

През 1988 г. работи в отдел „Ловно и рибно стопанство“ към Асоциацията по горите и горската промишленост.

Времето, през което инж. Величко Величков работи в Българския ловно-рибарски съюз, е период на възход на ловното стопанство на България. Под негово ръководство в БЛРС се произвеждат, отглеждат и разселват над 750 000 ловни птици, от които само фазаните са над 450 000. Съюзът изнася годишно над 600 тона дивечово месо и около 150 000 дивечови кожи.

В края на 1989 г. инж. Величко Величков започва работа в Министерството на околната среда и водите като експерт в Дирекция „Национална служба за защита на природата“. Взема дейно участие в изработването на Националната стратегия на България за опазване на



биологичното разнообразие, Закона за лова и опазване на дивеча, Закона за лечебните растения и нормативните документи, свързани с лова и природозащитното законодателство. Активно работи по хармонизацията на българското природозащитно законодателство с това на Европейския съюз. Прилага нормите и изискванията на международните конвенции - за опазване на европейската флора и

фауна, за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и други.

Има заслуги за адаптирането на тези международни документи у нас, както и за изготвянето на дългосрочни планове и програми за опазване и ползване на дивеча и други ресурси от дивата природа.

Той е един от инициаторите за изграждането на Парка за реадaptация на танцуващите мечки в м. Андрианов чарк близо до Белица.

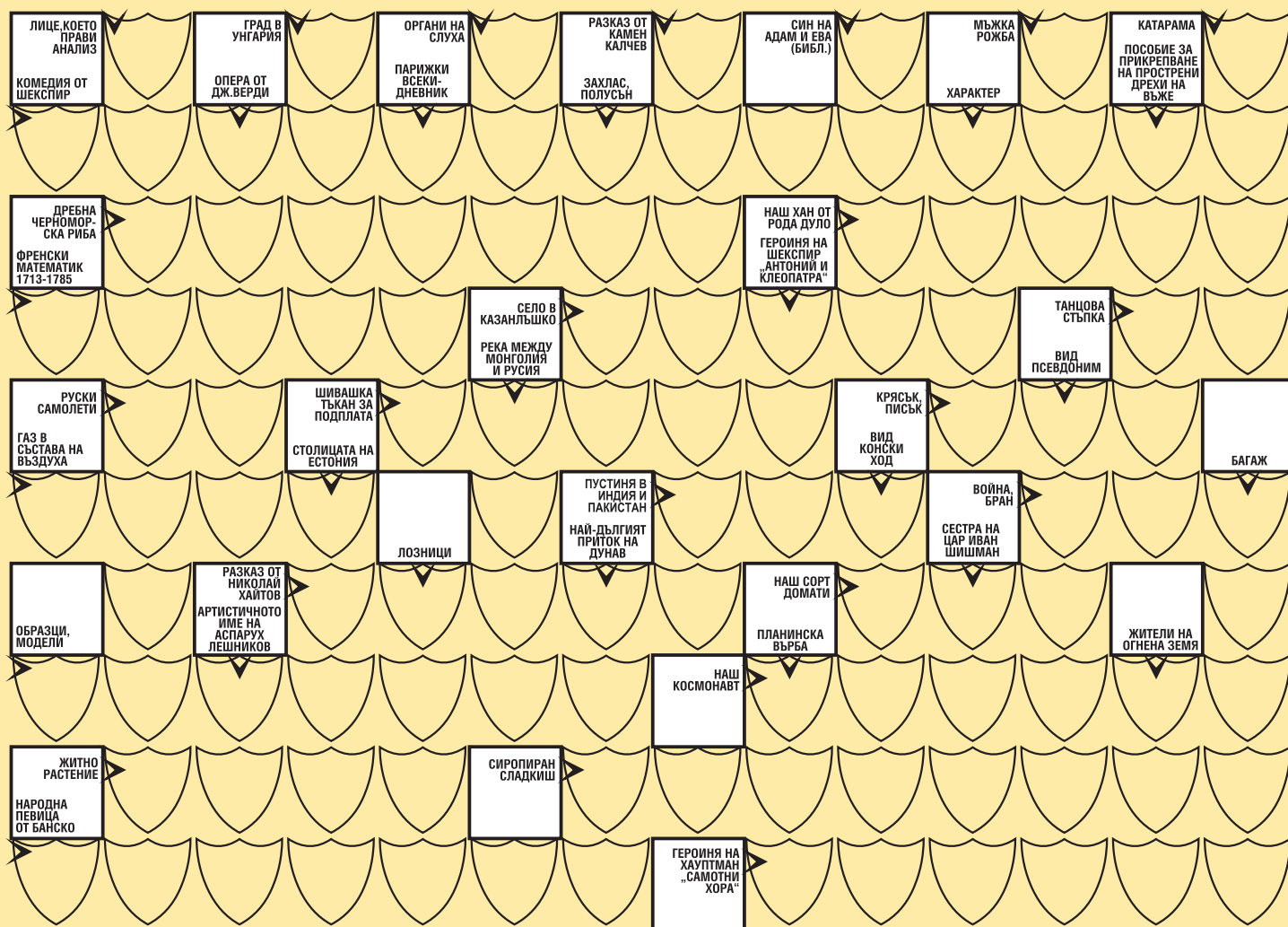
Над 20 години инж. Величков е член на Ловния съвет към националното ведомство по горите. В продължение на повече от 15 години работи за въвеждането у нас на европейски принципи и подходи за управление на популациите от диви животни.

Инж. Величков е специалист с богати познания за ловните и за защитените растителни и животински видове. Привърженик е на разумното ползване на ресурсите при спазване на природните закони.

Инж. Величко Величков е съавтор на книгата „Младият ловец“ (1983). Публикувал е над 35 статии по проблемите на лова и ловното стопанство.

Пенсионира се в края на 2009 г. като директор на Дирекция „Националната служба за защита на природата“ към Министерството на околната среда и водите.

Д-р инж. Георги СЕНИН



РЕЧНИК: ЕГЕР, КЛЕРО, РОСЕР.

СТЕФАН КРЪСТЕВ

ОТГОВОРИ НА КРЪСТОСЛОВИЦАТА ОТ БРОЙ 4/2013:

ВОДОНАВНО: Лесничей. Анатом. Лиана. Ливадина. Чистота. Вар. Кит. АТЕ. Закон. Бук. Алиан. Дипол. Рим. Извор. Гора. Дивеч. Тевес. Лин. Оратор. Калина. Ботаника. Ива. Го.

ОТВЕСНО: Дъб. Бели мури. Сис. Кивот. Аната. Мера. Инота. Чан. Учители. Ти. Изток. Ейл. Завера. Иванов (Иван). Кавак. Реки. Народ. Сав. Пад. Ниг (Серж). Ла. Тик. Поли. Мониторинг. Мат. Ланао.

Саморасляци

Старият горски бай Нено тръгнал на лов. След седмица се обаждат вкъщи:

- Жено, да знаеш, че един месец няма да купувам месо!
- Браво! Да не си убил елен?
- Не! Изпих заплатата!

- Току-що изгорих 800 калории - казва Неновица.
- И как точно? - пита Нено недоверчиво.
- Забравих пицата във фурната!

Нено разправя на комшията:

- Влязох в кухнята и усетих, че съм забравил защо. Докато си спомня, отворих хладилника, хапнах парченце салам, после сирене, после пак салам, след това бонбон и изпих една бира. Едва след това си спомних, че съм на диетата и защо

влязох в кухнята - жената ме прати да изхвърля бо-
клука!

Неновица пита Нено:

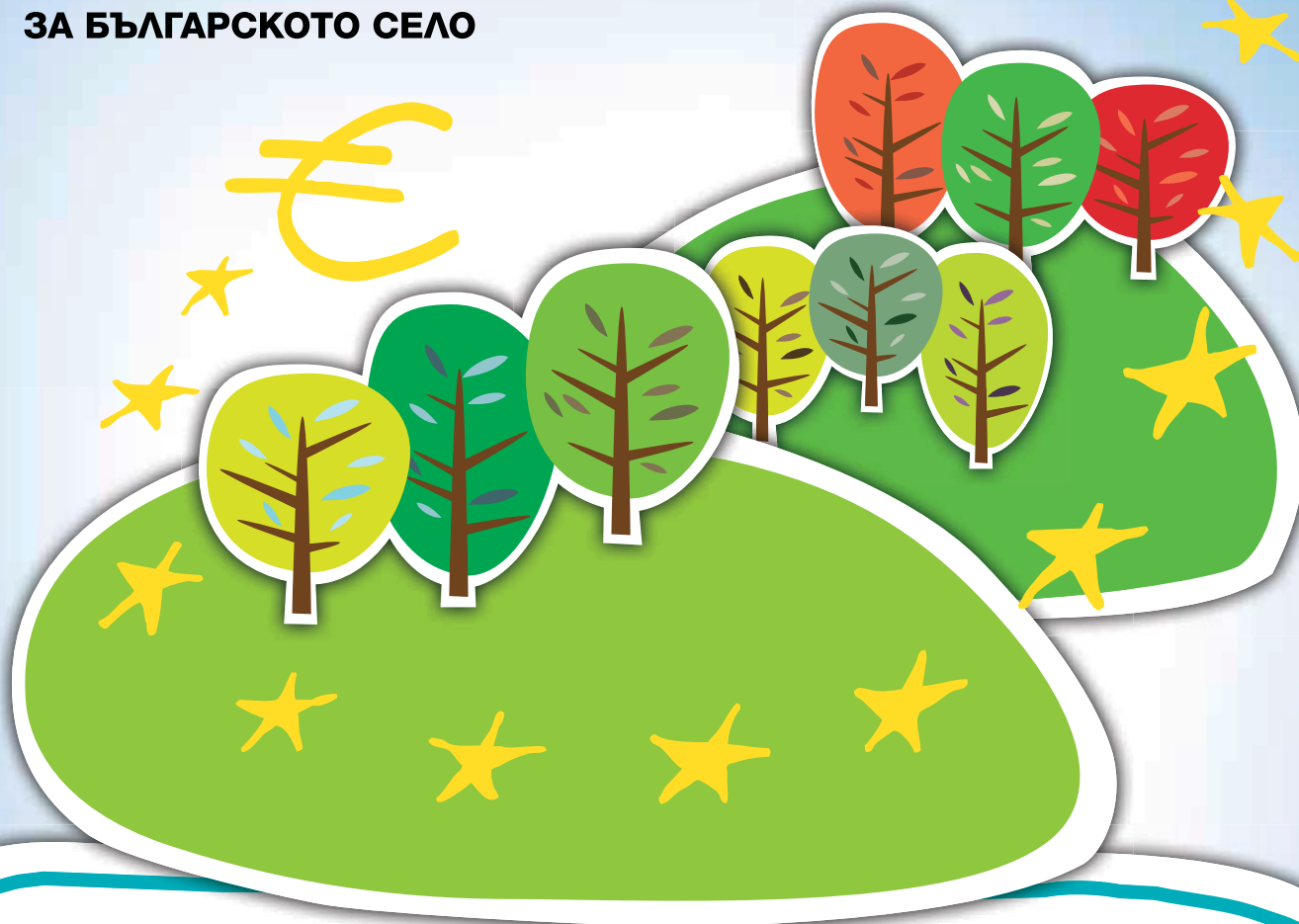
- Да знаеш къде ни е книгата „Как да доживеем 100 години“?
- Изгорих я, майка ти искаше да вземе да я чете!

СУШИЛНИ ЗА
ТАЛАШ • ТРИЦИ • ЧИПС

KLIMATET

WWW.KLIMATET.COM ☎ 0898/ 61 45 81

ЕВРОПЕЙСКИ ПАРИ ЗА БЪЛГАРСКОТО СЕЛО



Европейски пари за българските гори

Собствениците на недържавни гори имат възможност да кандидатстват за финансово подпомагане по **мярка 122** „Подобряване на икономическата стойност на горите“ от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. за повишаване икономическата стойност на горите. Финансовата помощ се отпуска на физически лица, еднолични търговци, юридически лица и общини и покрива общи допустими разходи за проект в размер от 1000 до 200 000 евро. Общите разходи могат да включват дейности като: изработване на горскостопански планове и програми, отгледни сечи, закупуване на специализирано оборудване за сеч, извоз, товарене и други. Проектните предложения трябва да се изготвят в съответствие с Наредба № 21 от 7 юли 2008 г. за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по **мярка 122**. Заявленията за подпомагане се приемат в областните дирекции на ДФ „Земеделие“ от 29 април до 23 август 2013 г.

enrd.ec.europa.eu



МИНИСТЕРСТВО НА
ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

Програма
за развитие на
селските райони
(2007-2013)



Допълнителна информация и помощ можете да получите на www.psr.gov.bg



ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

Европейски земеделски
фонд за развитие на
селските райони:
“Европа инвестира
в селските райони”



ХУСКВАРНА БЪЛГАРИЯ ЕООД

София 1797, ж.к. „Младост“ - 2
бул. „Андрей Ляпчев“ 72
тел: 02 /8099411,
факс: 02 /8099413,
www.husqvarna.bg
e-mail: info@husqvarna.bg